

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Vztahová vazba a partnerské vztahy mladých dospělých z rozvedených rodin

Vypracovala: Kristýna Bursíková

Vedoucí práce: Mgr. Zdeňka Bajgarová, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval(a) pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 19.4.2023

Podpis

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí bakalářské práce, Mgr. Zdeňce Bajgarové, Ph.D., za odborné vedení práce, podnětné rady, vstřícný přístup a čas, který mi věnovala. Velké díky patří také každému respondentovi, který byl ochoten podílet se na výzkumné části práce. V neposlední řadě děkuji své rodině za oporu a nekonečnou trpělivost po celou dobu studia.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je blíže porozumět vztahové vazbě a partnerským vztahům u populace mladých dospělých v kontextu zkušenosti s rozvodem rodičů. Byla sledována vztahová vazba a míra spokojenosti v partnerských vztazích u vzorku mladých dospělých z rozvedených rodin. Poté byly testovány souvislosti mezi těmito proměnnými a vliv věku respondentů v době rozvodu. Využitím kvantitativního výzkumného designu se podařilo získat data od celkem 80 respondentů ve věku 20 až 30 let, kteří v době výzkumu udržovali minimálně půl roku partnerský vztah. Citová vazba byla měřena dotazníkem ECR-R a míra partnerské spokojenosti dotazníkem CSI-32.

Bylo zjištěno, že míra vztahové úzkostnosti je u jedinců z rozvedených rodin signifikantně vyšší ve srovnání s normami. Naopak vztahová vyhýbavost se ukázala jako nižší, v případě partnerské spokojenosti nebyl zaznamenán významný rozdíl. Neprokázala se souvislost mezi vztahovou vazbou a věkem respondentů v době rozvodu rodičů. Co se naopak prokázat podařilo, je negativní korelace vztahové vazby a partnerské spokojenosti a pozitivní korelace mezi škálou vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti.

Klíčová slova: vztahová vazba, partnerské vztahy, mladá dospělost, rozvod

Abstract

The aim of the bachelor thesis is to gain a deeper understanding of the attachment and satisfaction in romantic relationships among young adults who have experienced their parents' divorce. The study investigated the attachment styles and level of satisfaction in romantic relationships among a sample of young adults from divorced families. The study also examined the relationship between these variables and the age of the respondents at the time of their parents' divorce. By utilizing a quantitative research design, data was collected from a total of 80 participants aged 20 to 30 who had been in a romantic relationship for at least six months at the time of the study. Attachment was measured using the ECR-R questionnaire and the level of relationship satisfaction was measured using the CSI-32 questionnaire.

The findings revealed that the level of attachment anxiety was significantly higher among individuals from divorced families when compared to norms. Conversely, attachment avoidance was found to be lower, and no significant difference was found in terms of relationship satisfaction. There was no correlation found between attachment and the age of the respondents at the time of their parents' divorce. However, a negative correlation was found between attachment and relationship satisfaction, and a positive correlation was found between the scale of attachment anxiety and avoidance.

Keywords: attachment, partner relationships, young adulthood, divorce

Obsah

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Mladá dospělost	10
2 Attachment	13
2.1 Typy attachmentu	14
2.1.1 Jistý typ attachmentu – vzorec B	14
2.1.2 Nejistý typ attachmentu vyhýbavý – vzorec A	15
2.1.3 Nejistý typ attachmentu úzkostný (ambivalentní) – vzorec C	15
2.1.4 Nejistý typ attachmentu dezorganizovaný (dezorientovaný)	16
2.2 Vývoj attachmentu	16
2.3 Citová vazba v dospělosti	17
3 Partnerský vztah	18
3.1 Attachment v partnerských vztazích	18
3.1.1 Jistý styl attachmentu	19
3.1.2 Vyhýbavý styl attachmentu	19
3.1.3 Úzkostný styl attachmentu	19
3.2 Spokojenost v partnerských vztazích	20
3.3 Vliv primární rodiny na partnerský vztah	21
4 Rozvod	22
4.1 Rozpad rodiny jako zátěžová situace	22
4.2 Prožívání rozvodu v závislosti na věku	22
4.3 Důsledky rozvodu na potomky	23
4.4 Dopad rozvodu na partnerské vztahy dětí	24
EMPIRICKÁ ČÁST	27
5 Cíle práce	28
5.1 Výzkumné otázky a hypotézy	28
6 Metodologie výzkumu	29
6.1 Výzkumný soubor	29
6.2 Měřicí nástroje	29
6.2.1 Dotazník ECR-R	29
6.2.2 Dotazník CSI-32	30
6.3 Výzkumný postup a etika výzkumu	30

7	Výsledky.....	32
7.1	Deskriptivní statistiky	32
7.1.1	Kontrola intervenujících proměnných	36
7.2	Statistické testování.....	36
8	Diskuze	41
8.1	Limity výzkumu	44
9	Závěr.....	46
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
	SEZNAM TABULEK	
	SEZNAM PŘÍLOH	
	PŘÍLOHY	

ÚVOD

Partnerské vztahy jsou nedílnou součástí lidského života a ve společnosti je v mnoha pádech skloňována jejich podoba v závislosti na původní rodině. Na základě toho se je tato práce snaží pochopit v kontextu vztahové vazby a rozvodu rodičů. S rozvodem rodičů se potýká nemalé množství dětí a bezpochyby se jedná o velmi náročnou životní situaci, která může mít vliv na následný vývoj jedince, především na jeho partnerský život. Koncept vztahové vazby je poměrně rozšířený pojem užívaný nejen v souvislosti s dětmi, ale rozšiřuje se i na období adolescence a dospělosti, později stáří. Sám autor konceptu, John Bowlby, uvádí, že citová vazba nás ovlivňuje v průběhu celého života, a to zejména právě v oblasti partnerských vztahů, které jsou jedním z ústředních témat mladé dospělosti. Cílem bakalářské práce je porozumět partnerským vztahům a citové vazbě mladých dospělých, kteří během svého života prošli zkušeností s rozvodem rodičů. Součástí práce je empirické ověření souvislosti mezi těmito a některými dalšími proměnnými.

Rozvodem rodičů a jeho možnými důsledky pro děti se v rámci empirických studií zabývalo již mnoho autorů, avšak většina prací se zaměřuje na krátkodobé vlivy. Zejména v českém prostředí neexistuje příliš výzkumů, které by se věnovaly rozvodu a jeho dlouhodobým následkům zjišťovaným u dospělých jedinců. Z toho důvodu by tato práce mohla být rozšířením českého zkoumání partnerských vztahů v kontextu dané problematiky.

V teoretické části této bakalářské práce jsou vymezeny ústřední pojmy týkající se daného tématu práce, jakými jsou mladá dospělost, vztahová vazba, partnerské vztahy a spokojenost partnerů, rozpad rodiny a s ním spojený možný vliv na děti. Mimo základní charakteristiky jsou pojmy navzájem propojovány a je popisována jejich souvislost.

Empirická část práce je věnována ověření zjištěných teoretických poznatků. Jedná se o kvantitativní výzkum, v rámci kterého byla zjišťována vztahová vazba a spokojenost v partnerských vztazích u populace mladých dospělých po rozvodu rodičů, kteří v současné době udržují dlouhodobý partnerský vztah. Pro výzkum byly použity dva dotazníky – ECR – R (Experiences in Close Relationships-Revised) a CSI-32 (Couples Satisfaction Index).

TEORETICKÁ ČÁST

1 Mladá dospělost

Období, kdy se jedinec již nepovažuje za adolescenta, avšak ještě nesplňuje definující znaky dospělosti, popsal americký psycholog J. J. Arnett jako „vynořující se dospělost“ (emerging adulthood). Dle Arnetta (2014) má toto období (přibližně 18-25 let) charakteristické rysy:

1. Prozkoumávání identity – Kdo jsem? Čeho chci dosáhnout? (v oblasti studia, práce, lásky)
2. Nestabilita – dochází ke změnám v mnoha oblastech
3. Orientace na sebe samého
4. Pocit „mezi“ – už nejsem adolescent, ale ještě nejsem dospělý
5. Možnosti – množství optimistických plánů, víra v lepší budoucnost

V našich kulturních podmínkách nemáme pro začátek dospělosti žádný rituál či mezník. U různých jedinců sledujeme počátek dospělosti v odlišnou dobu, známe však určité znaky, které jsou pro dospělé jedince charakteristické. Po biologické stránce se dá říct, že dosažení dospělosti je dáno věkem, tedy dovršením 18 let věku. Prakticky se nejedná o žádné zásadní změny, jsme ovšem na vrcholu svých fyzických i psychických sil. Dokážeme regulovat své emoce, lépe je diferenciovat a více odolávat zátěžovým situacím. Vágnerová (2000) a další autoři popisují, že po stránce kognitivní se dostáváme do fáze postformálního myšlení, jsme tedy schopni definovat problém v jeho mnohoznačnosti a kontextu, případně změnit přístup k jeho řešení. Celkově se dá říct, že v období mladé dospělosti není již myšlení ovlivňováno zráním, ale hlavně zkušeností. Stáváme se jistějšími v oblasti vlastních sil a kompetencí, zároveň jsme ale sebekritičtější a jsme schopni přijmout, že se můžeme mýlit. V oblasti sociálních vztahů je typická proměna vztahu s rodiči, který se oproti dospívání stává méně napjatým. Obecně roste význam, intenzita a kvalita vztahů jak přátelských, tak pracovních i partnerských. Jedinec se již neorientuje pouze na sebe, ale přechází k péči o jiné, což považujeme za důležitý předpoklad navazování intimních vztahů. Výběr partnera ovlivňuje zkušenost se vztahy, kterou člověk získal během dětství v primární rodině. Součástí partnerství dospělých jedinců se stává také rodičovství a péče o dítě (Vágnerová, 2000).

Mezi hlavní znaky dospělosti řadíme jednoznačně samostatnost – jak ve smyslu svobody vlastního rozhodování a s tím spojené zodpovědnosti, tak po stránce ekonomické

spojené s počátkem profesního života. Právě ochotu přijmout svou profesní roli a společenské uplatnění považujeme za podstatný úkol dosažení dospělosti. Mladý člověk chápe nutnost plnit své povinnosti a řídit se pravidly a normami (Vágnerová, 2007).

Období mladé dospělosti je spojeno s mnohými změnami, kterými jedinec prochází při začleňování se mezi dospělé. Ačkoli postmoderní společnost v souvislosti s tímto obdobím vyzdvihuje autonomii (zejména finanční) a profesní dráhu jedince, k zásadním tradičním tématům této životní etapy bezpochyby řadíme lásku, partnerské vztahy, sexualitu, později také rodičovství. Osamostatnění se od rodičů (či jiných pečujících osob) a vstup do partnerského života je často nelehkým krokem. Právě navazování a udržování intimního partnerského vztahu je dle Eriksona (2002) jedním z hlavních úkolů mladého dospělého, který v předchozím stadiu ukončil hledání identity. Nyní je člověk ochoten vzdát se zčásti své individuální identity ve prospěch vytvoření vztahu a prožívání identity párové. Ve vztazích jsme schopni vzdávat se některých svých záměrů a potřeb s ohledem na přání, potřeby a city druhého člověka – pokud k tomu nedojde a zůstáváme plně koncentrováni na sebe, jde z pohledu Eriksona o protiklad intimity, tedy izolaci.

Vstup do partnerství, později manželství, má své začátky již v raném dětství, během kterého si nejen formujeme různé přístupy a pracovní modely partnerství, ale také jsou kladeny základy sexuální identity (Říčan, 2004). Přestože se při vytváření stabilního partnerského vztahu setkáváme se zcela novým typem vztahu než doposud, jsme významně ovlivněni dynamikou vztahů v rodině, zejména pak kromě jiného záleží na naší rané vztahové historii s primárním pečovatelem (Vágnerová, 2007). Předpokládá se, splnění vývojového úkolu mladé dospělosti, kdy je jedinec schopen zrale navazovat a udržovat hluboké a smysluplné vztahy, může být ovlivněno také působením partnerského vztahu rodičů. Zejména tomu se budeme v této práci věnovat.

Ve vývojové psychologii není vymezení mladé dospělosti dle autorů jednotné. Zatímco milníky předchozích vývojových období jsou celkem jednoznačné (mladší školní věk začíná na začátku školní docházky apod.), v případě mladé dospělosti není stanovení konkrétního věku tak jednoduché. Například Langmeier a Krejčířová (2006) tuto etapu označují za časnou dospělost, přechodné období mezi adolescencí a plnou dospělostí, kdy věkové vymezení stanovují zhruba od 20 do 25-30 let. Vágnerová (2007) toto vymezení rozšiřuje až do 40 let. Pro porovnání Příhoda (1977) označuje mladou dospělost pojmem *mecitma* – období mezi 20. a 30. rokem života.

Vzhledem k tématu práce se zaměřujeme na dobu počátku dlouhodobých stabilních partnerských vztahů, tedy na dobu od 20 do 30 let věku. Předpokládáme, že v pozdějším věku se již budou projevovat i vlivy samotných zkušeností s dlouhodobými vztahy, popřípadě plánování a zakládání rodiny, proto jsme zvolili hranici 30 let jako horní věkovou hranici jak pro teoretické úvahy, tak pro výběr vzorku pro praktickou část.

2 Attachment

Koncept attachmentu, citového pouta mezi dítětem a pečující osobou, byl ve 40. letech 20. století definován britským psychologem a psychiatrem Johnem Bowlbym. Ten popsal, že dítě se rodí zcela bezmocné, s primární pudovou tendencí vyhledávat a udržovat blízkou citovou vazbu na konkrétní osobu, od které očekává naplňování základních potřeb, především pak ochrany. Vytvoření této vazby k primárnímu pečovateli je považováno za základní předpoklad přežití, je důležitým prediktorem kvality vývoje jedince a tvoří vzorec pro další vztahy v životě dítěte – jak k ostatním, tak k sobě samému (Vrtbovská, 2010). Právě tento koncept je pro nás důležitý z hlediska partnerských vztahů. V případě, že primární pečující osoba, nejčastěji matka, citlivě naplňuje potřeby malého dítěte, její reakce jsou pro něho konzistentní a dají se očekávat, cítí se milováno a bezpečně, pak za bezpečné a příjemné považuje i další vztahy, které později navazuje (Vrtbovská, 2010).

Dítě dává najevo svou potřebu blízkosti prostřednictvím vzorců chování (např. pláč při matčině nepřítomnosti, úsměv při jejím návratu, sání atd.) (Hašto, 2005). Vazebné chování, jak Bowlby (2010) tyto projevy pojmenoval, dítěti zajišťuje blízkost matky a tím vlastní přežití. Blízkost matky je pak vyhledávána především ve stresových podmínkách (Kulísek, 2000).

Není samozřejmostí, že je kvalitní vztah mezi dítětem a rodičem navázán. Vrtbovská (2010, s. 62) uvádí rizikové faktory, které mohou toto pouto ohrožit:

- ~ Předporodní stres
- ~ Užívání alkoholu a/nebo drog během těhotenství
- ~ Úmrtí v rodině
- ~ Domácí násilí
- ~ Nestabilní rodinné zázemí
- ~ Rané umístění dítěte do ústavní péče
- ~ Zanedbávání
- ~ A další...

Pozorováním batolat a jejich pravidelně se opakujících vzorců chování se Bowlby pokoušel předpovídat možné vzorce chování v pozdějším věku a dopad na celkový vývoj jedince (Bowlby, 2010). Bowlby při svých výzkumech pozoroval také mladé kriminálníky nebo děti se závažnými poruchami chování a zjistil jistou spojitost s vyrůstáním

v rozvrácených rodinných prostředích. Domníval se, že mateřská péče je důležitá pro mentální zdraví v dětství stejně jako vitaminy a proteiny pro zdraví fyzické (Thorová, 2015). Bowlby byl přesvědčen, že rané spojení dítěte s matkou a jejich vzájemný vztah jsou stěžejně důležité pro sociální, emocionální a kognitivní vývoj dítěte (Winnette, 2018).

2.1 Typy attachmentu

V souvislosti s teorií je za neopomenutelnou osobnost považována americko-kanadská psychologka Mary Ainsworthová, která je všeobecně uznávána jako spoluautorka teorie attachmentu. Ainsworthovou velmi zaujala vzájemná interakce batolat (děti 1-3 roky) a jejich matek. Stala se Bowlbyho spolupracovnicí a v roce 1965 vytvořila test „Nezvyklá situace“ (Strange situation), který je postaven na pozorování dítěte v situacích, ve kterých je postupně zvyšována míra stresu (Ainsworth & Bell, 1970, in Winnette, 2018). Strange situation test se pro vyhodnocení typu attachmentu používá i dnes. Celý test se skládá z osmi tříminutových epizod:

1. Příchod do herní místnosti a krátký pobyt v místnosti spolu s matkou i výzkumníkem.
2. Odchod výzkumníka, dítě zůstává samo s matkou, hraje si.
3. Do místnosti přichází neznámá osoba. Nejprve mluví s matkou, po chvíli navazuje kontakt s dítětem.
4. Matka nenápadně odchází, dítě zůstává v místnosti s cizí osobou.
5. Matka se vrací do místnosti, cizí člověk odchází.
6. Matka znovu odchází, dítě zůstává samo.
7. Neznámá osoba se vrací, je s dítětem v místnosti.
8. Cizí osoba odchází, matka se vrací k dítěti, uklidňuje ho, hraje si s ním.

(Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978)

Na základě reakce dětí (zejména na návrat matky) byly vytvořeny tři kategorie stylu vazby.

2.1.1 Jistý typ attachmentu – vzorec B

V populaci nejvíce zastoupenou skupinou (65-70 %, Thorová, 2015) jsou jedinci s tzv. bezpečnou citovou vazbou. Dítě s jistou vazbou je ve hře aktivní, v přítomnosti matky se cítí bezpečně a nebojí se prozkoumávat neznámé prostředí, ve stresových situacích (např. při příchodu cizí osoby) vyhledává matku (Vrtbovská, 2010). Při odloučení od matky pláče, ale je poměrně snadno utěšitelné (Bowlby, 2010). Ve chvíli matčina návratu vyhledává její

blízkost, touží po tělesném kontaktu, vítá ji, zažívá pozitivní emoce. Nadměrné vzdálení se matce provází aktivace systému zajišťujícího citové pouto, v jejímž důsledku vzniká pocit tzv. separační úzkosti. Během druhého až třetího roku života však dochází k postupné autonomii (Kulisek, 2000).

Pečující osoba dítěte s bezpečnou vazbou bývá citlivá a vnímavá k potřebám dítěte, poskytuje mu ochranu a dává dítěti najevo, že je milováno (Vrtbovská, 2010).

2.1.2 Nejistý typ attachmentu vyhýbavý – vzorec A

Přibližně 30 % dětí (Vrtbovská, 2010) lze zařadit do kategorie vyhýbavého vazebného stylu (také distancovaně vyhýbavý styl). Jedná se o nejistý vzorec připoutání, děti s matkou neudržují blízký kontakt, nedůvěřují jí. S cizí osobou si začnou poměrně rychle hrát, snadno k ní přilnou. Při odloučení od matky jsou rozrušené, ale rychle se nechají cizím člověkem uklidnit. Když se matka vrátí, vyhýbají se kontaktu s ní, nevšímají si jí. Nezřídka se stává, že jejich chování bývá přívětivější k neznámé osobě než ke své matce, ke které někdy mohou být i agresivní (Bowlby, 2010; Vrtbovská, 2010). Prožívání bývá podobné jako u dětí s bezpečnou vazbou, nicméně navenek jsou emoce potlačovány (Kulisek, 2000).

Pečovatelé dětí s vyhýbavou vazbou nejsou příliš citliví k potřebám dítěte, působí nepřístupně a udržují si odstup (Vrtbovská, 2010). Dítě si k pečující osobě tvoří silnou nedůvěru a postupně přestává vyhledávat její blízkost (Kulisek, 2000).

2.1.3 Nejistý typ attachmentu úzkostný (ambivalentní) – vzorec C

V asi 5-15 % případů se setkáváme s dětmi úzkostně připoutanými, pro které je odloučení od matky velmi náročné, prožívají silný stres a jsou jen obtížně utěšitelné. Po návratu matky se dítě snaží být v matčině přítomnosti, zároveň je ale rozmrzelé, nepřitulí se, může vůči matce použít i násilí, chová se rozporuplně. Při zkoumání neznámého prostředí je dítě nejisté. Děti nemají k rodiči důvěru, vyžadují jeho blízkost, kterou zároveň odmítají, chovají se úzkostně (Kulisek, 2000).

Chování primárních pečovatelů těchto dětí je typické svou nekonzistentností, někdy na dítě citlivě reagují, jindy tomu tak není. Děti nevědí, co od pečovatele mohou čekat a vytvářejí si k němu rozporuplné citové pouto. Nemají k němu důvěru a chovají se úzkostně (Vrtbovská, 2010).

2.1.4 Nejistý typ attachmentu dezorganizovaný (dezorientovaný)

Předchozí tři typy attachmentu Ainsworthové byly později doplněny M. Mainovou a J. Salomonem o tzv. dezorganizovaný typ (asi 20 % populace). S touto vazbou se setkáváme u dětí, jejichž chování se zdá protichůdné a nekonzistentní, velmi rychle se střídají projevy vztahu k matce. Dítě působí ustrašeně, může docházet k agresí. Bylo zjištěno, že oproti jiným typům vazby mají děti s dezorganizovaným typem attachmentu výrazně snížený práh tolerance stresu. Rodič nepředstavuje bezpečné zázemí, ba naopak vyvolává pocit ohrožení (Vrtbovská, 2010).

Přístup primární vazebné osoby je nevypočitatelný (Thorová, 2015). Děti působí smutně a není výjimkou, že spíše přilnou k neznámé osobě (a to i v přítomnosti primárního pečovatele). Velmi často se děti s tímto typem attachmentu setkaly s nějakou formou týrání, zneužívání nebo zanedbávání, může se také vyskytovat u dětí rodičů s nezpracovaným traumatem.

2.2 Vývoj attachmentu

Ke vzniku citové vazby je stěžejní především citlivost a vnímavost pečovatele, s jakou reaguje na signály dítěte, dále pak množství a povaha interakcí mezi nimi (Bowlby, 2010). Nedostatek citlivého vnímání matky neznamená následnou neexistenci citového pouta, ale může dojít k jeho narušení, stejně jako k narušení samotného vývoje dítěte (Perry a kol., 2017). Bowlby (2010) uvádí, že většina dětí je zhruba od tří měsíců věku schopna odlišit svou matku od ostatních lidí a rozdílně na ni také reagovat. Navazuje s ní kontakt ve větší míře a intenzivněji než s kýmkoliv jiným. Mary Ainsworthová, která se také podílela na vzniku teorie attachmentu, zjistila, že v šesti měsících věku je již běžné, že dítě pláče při odchodu matky a při jejím návratu ji vítá úsměvem, broukáním, zvedáním rukou. Na základě zkoumání skupiny afrických dětí uvádí, že většina dětí se při odchodu matky snaží ji následovat, a to již od chvíle, kdy jsou schopné se plazit. Ve věku devíti měsíců je již zřejmé vyhledávání matčiny blízkosti zejména ve stresových situacích, například v přítomnosti cizí osoby (Ainsworth 1963, 1967, in Bowlby, 2010). Kolem jednoho roku věku dítě dokáže předvídat hrozící odchod vazebné osoby ještě dříve, než skutečně odejde. Za kritické období pro vznik vazby Bowlby považuje 6.-12. měsíc věku dítěte, zvýšená citlivost k narušení sociálního vývoje přetrvává do 5 let.

Silné a pravidelné vazebné chování pozorujeme do zhruba třetího roku života a tyto tři roky považujeme pro vývoj attachmentu za velmi důležité. Právě po třetím roce si již

většina dětí uvědomuje, že nepřítomnost matky je pouze dočasná a jsou schopny se cítit bezpečně i v prostředí, které pro ně není známé. V pozdějším věku je vazebné chování stále přítomno, avšak jeho frekvence a intenzita se snižuje. Přítomnost matky je vyhledávána především v neznámých situacích a při subjektivním pocitu nebezpečí. Během prvních školních let se vazebné chování stále oslabuje, přesto zůstává dominantním prvkem v životě dítěte. V průběhu dospívání dochází ke změnám pouta mezi dítětem a rodičem a důležitou roli hrají i jiní dospělí, potažmo vrstevníci (Bowlby, 2010). K přechodu z vazebné osoby rodiče k vazebné osobě vrstevníka, především romantického partnera, nejčastěji dochází právě v průběhu mladé dospělosti (Fraley & Davis, 1997).

2.3 Citová vazba v dospělosti

Bowlby (2010, s. 185) uvádí, že „vazebné chování v dospělosti je přímým pokračováním vazebného chování v dětství“. Hazan a Shaver (1987) potvrdili, že styl citové vazby v dospělosti má svoje kořeny v citovém poutu, které bylo v raném dětství vytvořeno mezi dítětem a rodičem. Existují však pochybnosti o tom, zda forma vztahové vazby přetrvává do dospělosti v takové podobě, v jaké byla v dětství vytvořena, jelikož se během ontogeneze potýkáme s velkým množstvím skutečností, které mohou podobu attachmentu pozměnit. Také Bowlby (2010) si je tohoto faktu vědom a ve své teorii attachmentu uvádí, že vzorce se mohou v průběhu času měnit. Nicméně je jasné, že citová vazba se objevuje nejen ve vztahu k primárnímu pečovateli, ale vzniká také v romantických vztazích a objevuje se během celého života (Komárková, 2016).

3 Partnerský vztah

Jak již bylo zmíněno, v období mladé dospělosti se role partnerství dostává do popředí našich životů a vztahy začínají být trvalejší. Nejprve je nutné tento pojem definovat, přestože se jeho význam může zdát zcela jasný. Jedná se o vztah mezi dvěma partnery, který spadá do kategorie romantických vztahů v dospělosti. Mezi těmito partnery existuje romantická láska, důvěra, závazek, intimita a sexuální přitažlivost. Partneři spolu mohou sdílet jednu domácnost, nebo žít odděleně a pravidelně se scházet. Pro účely této práce je pojmem partnerský vztah označováno také manželství, tedy trvalý svazek mezi mužem a ženou vzniklý zákonem stanoveným způsobem (Komárková, 2016).

3.1 Attachment v partnerských vztazích

Na základě zkušenosti s pečujícími osobami si dítě tvoří tzv. vnitřní pracovní modely, skrze něž navazuje vztahy s dalšími lidmi (Kulísek, 2000). Hazan a Shaver (1987) uvádějí, že si tyto pracovní modely alespoň částečně přechováváme do dospělosti a v interakci s druhými se (nejčastěji nevědomě) řídíme zkušeností získanou v raném dětství. Vnitřní pracovní model zahrnuje například pocity nebo očekávání vztahující se k vazebné osobě. Takový model může být do značné míry stálý a může vnímání našich vztahů zkreslovat, což do určité míry vysvětluje možnou podobnost vztahů, které navazujeme (Bowlby, 2010; Kulísek, 2000). Během utváření vztahové vazby v dospělosti, stejně jako tomu bylo v dětství, hledáme vztahovou osobu, která nám poskytne blízkost a bezpečí (Mikulincer, Shaver & Pereg, 2003).

Zatímco Bowlby i Ainsworthová se zaměřovali primárně na citovou vazbu mezi dítětem a matkou, v pozdějších výzkumech dochází k rozšíření konceptu vazby až do dospělosti, zejména pak do partnerských vztahů, které navazujeme. Bylo zjištěno (Hazan & Shaver, 1987), že vztahy se mohou lišit na základě typu attachmentu a to jak chováním jedinců ve vztahu, tak prožíváním nebo očekáváním, jaká od druhého máme. Zjistili, že na jedince v partnerských vztazích lze nahlížet dle stejných kategorií, které zjistila Ainsworthová u dětí. Dokonce se ukázalo, že poměr dospělých spadajících do kategorie jisté, vyhýbavé i úzkostné (ambivalentní), je v porovnání srovnatelný s poměrem odpovídajících typů attachmentu u dětí.

Fraley a Shaver (2000) se věnovali mapování specifických podobností mezi vztahem dítěte s matkou a partnerským vztahem. Nejvýznamnější paralelu vnímají u poskytovaného pocitu bezpečí a jistoty, citlivého vnímání potřeb druhého a vzájemného emočního pouta.

Dále jsou si vztahy podobné v udržování tělesného kontaktu nebo v různých zdobnělinách v řečovém projevu. Vztahová vazba mezi partnery je však specifická svou reciprocitou, čímž se liší od vazby mezi dítětem a rodičem, ve které je pečující vždy rodič.

3.1.1 Jistý styl attachmentu

Mnoho výzkumů uvádí, že jistá vazba se dá považovat za prediktor kvalitního vývoje jak kognitivního, tak emocionálního i sociálního (Winnette, 2018). Hazan a Shaver (1987) přišli se zjištěním, že lidé s jistým stylem připoutání vnímají své vztahy jako důvěrnější, stabilnější a jsou v nich obecně spokojenější. Tito jedinci oproti skupině s nejistým připoutáním hodnotí své partnery a vztahy s nimi pozitivněji, a to bez přílišné idealizace; vykazují i vyváženější míru intimnosti a autonomie (Feeney & Noller, 1991). Ukázalo se také, že délka trvání vztahů osob s jistou vztahovou vazbou je až dvojnásobná oproti nejisté vztahové vazbě, zjistili i menší míru rozvodovosti. Byla prokázána kvalitnější komunikace, emoční regulace a lépe zvládané řešení konfliktních situací (Hazan & Shaver, 1987; Kotrlová & Lacinová, 2013). Byla popsána souvislost mezi jistým typem vazby v partnerství a schopností dávat i přijímat lásku a péči (Tucker & Anders, 1999, in Kotrlová & Lacinová, 2013). Lidé z této skupiny zpětně hodnotí své matky jako citlivé a vnímavé (Hazan & Shaver, 1987).

3.1.2 Vyhýbavý styl attachmentu

Vyhýbavý styl vazby Hazan a Shaver (1987) spojují s určitým odstupem a strachem z přílišného přiblížení partnera a vyhýbání se konfliktům, které bývají intenzivnější. Byla prokázána nižší stabilita vztahů a nižší spokojenost v nich. Jedinci jsou oproti jisté vazbě typičtí nižší emocionální intenzitou a emoce jsou spojovány spíše s negativitou (Feeney & Noller, 1991; Tran & Simpson, 2009, in Kotrlová & Lacinová, 2013). Lidé s vyhýbavým stylem připoutání nepovažují intimní vztahy za příliš významné, často spočívají v povrchních emočních vazbách a je pro ně velmi důležitá nezávislost (Lečbych & Pospíšilíková, 2012). Svě matky vnímají jako neadekvátně reagující a odmítající (Hazan & Shaver, 1987).

3.1.3 Úzkostný styl attachmentu

Prožívání partnerství jedinců s úzkostným typem vazby je stejně jako u vyhýbavého typu charakteristické nejistotou směrem k vazebné osobě, avšak úzkostné osoby se liší ve výrazné touze po intimitě a snaze být pro partnera dost dobří, často i na úkor vlastních potřeb. Lidé s úzkostnou vztahovou vazbou se na rozdíl od lidí s vyhýbavou vztahovou vazbou

nesnaží potlačovat své emoce, bývají si však méně jistí sami sebou (Hazan & Shaver, 1987). Objevuje se velká tendence partnera i vztah idealizovat, přestože spokojenost ve vztahu je vnímána jako nižší, než tomu bývá u osob s jistou vazbou (Feeney & Noller, 1991). Konfliktní situace pro tuto skupinu představují vysoký stres a kvůli pocíťovanému strachu z opuštění se mohou uchýlovat k manipulaci (Kotrlová & Lacinová, 2013).

3.2 Spokojenost v partnerských vztazích

Pokud mluvíme o spokojenosti v partnerském vztahu, máme na mysli zejména naplňování potřeb, především podpory, důvěry, intimity, jistoty a závazku, ale i nezávislosti a osobního růstu (Mikulincer & Shaver, 2010). Partnerskou spokojenost také chápeme jako subjektivní hodnocení kvality vztahu, může se tedy stát, že jeden partner bude ve vztahu spokojený, zatímco druhý nikoliv. Do počátku 20. století bylo běžné, že lidé zůstávali v partnerství, přestože bylo nešťastné. Od té doby se společnost začala zabývat řešením problémů v partnerských vztazích a zvyšuje se snaha o spokojenost párů (Fincham & Beach, 2006). Bylo dokázáno, že partnerská spokojenost je významným prediktorem celkové životní spokojenosti a je podstatná pro fyzické i psychické zdraví a vnímanou osobní pohodou (Gottman & Gottman, 2017, in Kalousová & Štětovská, 2020). Stone a Shackelford (2007) popsali spokojenost v partnerských vztazích jako interakci výdajů a zisků. Obecně se dá říct, že pokud vnímáme více zisků, jsme ve vztahu spokojeni a naopak. Mimo významné faktory ovlivňující spokojenost ve vztahu jako jsou osobnosti obou z partnerů, komunikační dovednosti, míra opory či přítomnost násilí, zmiňují autoři také význam partnerské spokojenosti rodičů. Se spokojeností v současném vztahu je spojována spokojenost rodičů partnerů, naopak nespokojenost ve vztahu mnohdy souvisí s nespokojeností rodičů partnerů, případně jejich rozvodem.

V rámci českého zkoumání aspektů spokojenosti v dlouhodobých partnerských vztazích (Kalousová & Štětovská, 2020) respondenti uváděli jako důležitou kategorii vliv původní rodiny. Dle jejich slov se partnerské vztahy v návaznosti na primární rodinu odvíjely dvěma způsoby. V prvním byli rodiče respondentům dobrým příkladem, zatímco ve druhém docházelo ke snaze vyhnout se stejným chybám. Mezi další aspekty ovlivňující partnerskou spokojenost byla na základě výzkumu zařazena komunikace, společné aktivity partnerů, tolerance, vzájemný soulad, důvěra, pocit bezpečí a v neposlední řadě také socioekonomické faktory.

V teorii citové vazby je obecně s partnerskou spokojeností spojována jistá citová vazba a pocit bezpečí, důvěry a intimity. Vztahy jedinců s jistou vazbou se považují za stabilnější, jsou v nich konstruktivněji řešeny konflikty a souvisí s ochrannými faktory během náročných životních období. Jistému stylu připoutáním výzkumníci připisují také schopnost udržovat rovnováhu mezi blízkostí a nezávislostí. Nejistá citová vazba naopak ve vztahu souvisí s obavami a nižší partnerskou spokojeností. Úzkostní lidé mívají strach z opuštění, výrazy lásky partnera pro ně mohou být těžko uvěřitelné. V případě vyhybavosti byla zjištěna souvislost s nedůvěrou a chladným odstupem od partnera (Candel & Turliuc, 2019; Mikulincer & Shaver, 2010). Přítomnost alespoň jednoho partnera s jistou citovou vazbou se jeví pro vznik a trvání vztahu jako příznivá (Hewstone a Stroebe, 2006, in Matoušek a kol., 2015).

3.3 Vliv primární rodiny na partnerský vztah

Již bylo uvedeno, že existuje pravděpodobnost podvědomého převzetí modelu partnerství, který známe ze své primární rodiny. Venglářová (2008) zdůrazňuje, že jsou přebírány především komunikační vzorce a způsoby řešení problémů, dále role muže a ženy v rodině či vzájemné chování mezi partnery. Šípová (1985, in Szymiková-Žídková, 1996) považuje za nejzásadnější vliv primární rodiny na volbu partnera na základě obrazu rodiče opačného pohlaví, a to buď vyhledáváním partnera podobného, či naopak s opačnými vzorci chování. Další přímý vliv připisuje utváření mužské a ženské role a opakování modelu rodiny.

4 Rozvod

S větším či menším množstvím konfliktů se potýkají prakticky všechna partnerství, ne všechna jsou však schopna je ustát. Rozvod je zákonem dané ukončení vztahu manželů, obvykle se však jedná o dlouhodobou záležitost zahrnující rodinný nesoulad, konflikty a frustraci (Matějček & Dytrych, 2002). V naší společnosti není rozvod ojedinělou situací, naopak je počet rozvádějících se manželů vysoký. Český statistický úřad uvádí, že rozvodem končí 45-50 % manželství.

4.1 Rozpad rodiny jako zátěžová situace

Rozpad rodiny je považován za jednu z nejnáročnějších událostí v životě člověka, dle míry zátěže je dokonce řazen těsně za úmrtí partnera. Je spojován s obrovským stupněm stresu a trpí jím všichni zúčastnění, především však děti, které rodinný rozvrat prožívají nejjintenzivněji. Reakce dětí na rozvod mohou být velmi různé a záleží na jejich osobnosti, pohlaví a věku, důležité jsou také vztahy v širší rodině. Navíc je známo, že velmi často konflikty a napjatá atmosféra pokračují i dlouho po samotném rozvodu a děti se mohou stát nástrojem vyřizování účtů mezi rodiči. Děti bývají ve velkém stresu také vlivem soudních řízení a obrovského množství změn, se kterými se musejí vyrovnávat. Takovými změnami může být stěhování, změna školy, neznámé prostředí, noví partneři rodičů nebo nevlastní sourozenci (Matějček & Dytrych, 2002). Proč je pro nás rozvod natolik náročnou situací, se můžeme pokusit vysvětlit i prostřednictvím Bowlbyho teorie attachmentu, v rámci které představuje ztráta vazebné osoby jeden z nejzásadnějších stresorů po celou dobu vývoje (Matoušek a kol., 2015).

4.2 Prožívání rozvodu v závislosti na věku

Rozvod je stresující událostí pro každého, zvláště pro děti. Ty ho mohou vzhledem ke svému věku prožívat různě. Již dítě v děloze vnímá matčino trápení a na jeho základě může být rozrušené. Kojenci vnímají své okolí a na distres primárního pečovatele mohou reagovat například neklidem či vztekem. V batolecím věku se dětem v důsledku rozvodu často zpozdí vývoj vyjadřování emocí, ve zvýšené míře vyžadují jistotu a bezpečí, což může být někdy problematické. Také předškoláci mohou mít potíže své emoce vyjádřit, přestože ztrátu stabilního rodinného zázemí prožívají velmi intenzivně. Svůj smutek a obavy často schovávají za agresivní chování či trucování, mohou se uzavřít do sebe nebo se upnout na jednoho člověka. Děti od pěti do devíti let mohou na rozvod rodičů reagovat tak, že si na rodičích vybíjejí svůj vztek; již chápou rozvod jako takový, ale často jeho skutečnost

popírají, třeba si vymýšlejí historky, proč spolu rodiče nežijí. Od deseti do dvanácti let věku se děti mohou snažit nahradit chybějícího rodiče a popírat svůj zármutek v zájmu péče o jednoho z rodičů, kterému se snaží až přehnaně pomáhat. U dospívajících může narůstat míra již tak častých konfliktů, někdy oběma rodiči manipulují, mohou své trápení utěšovat alkoholem či drogami. Velmi brzy začínají intimní život, nebo si naopak nikoho nechtějí pouštět tak blízko (Colorosová, 2008).

Rozdílné prožívání rozvodu rodičů se může odrazit také na následcích, které s sebou rozvod potenciálně přináší. Fraley a Heffernan (2013) zjišťovali vztah mezi věkem v době rozvodu rodičů a vztahovou vazbou. Měli k dispozici celkem 614 probandů ve věku od 18 do 35 let, u kterých měřili vztahovou úzkostnost a vyhýbavost. Došli k závěru, že vliv rozvodu rodičů na vztahovou vazbu těchto jedinců byl nejsilnější, pokud k rozvodu došlo do 6 let věku. U skupiny osob, kterým se rodiče rozvedli mezi 7 a 12 rokem, byla zaznamenána významně vyšší úzkostnost. Pokud k rozvodu došlo ve 13 a více letech dítěte, nebyl již zjištěn významný vliv na vztahovou úzkostnost ani vyhýbavost. Autoři v tomto kontextu zdůrazňují existenci citlivého období, během kterého mohou být děti více zranitelné. Samozřejmě je důležité brát v úvahu individualitu každého dítěte a další proměnné, které mohou jejich prožívání ovlivňovat. Klíčovým faktorem je zejména způsob, jakým rozvod zvládají sami rodiče, jak jsou schopni spolupracovat a poskytovat dětem adekvátní oporu (Colorosová, 2008).

4.3 Důsledky rozvodu na potomky

Většina výzkumů dopadu rozvodu na děti se zabývá spíše krátkodobými důsledky, v případě partnerských vztahů je však nutné zaměřit se na dlouhodobé hledisko. V našem prostředí je důležité zmínit J. Pavláta, který se právě dlouhodobým dopadům rozvodu rodičů na potomky věnuje. Než se dostaneme k samotným partnerským vztahům jedinců z rozvrácených rodin, shrneme si možné následky rozvodu rodičů na děti, které mohou přetrvávat do dospělosti. Pavlát (2011) sumarizuje různé studie a uvádí, že lidé z rozvedených rodin jsou častěji nezaměstnaní, ve škole mívají horší výsledky a dosahují nižšího vzdělání, což později může souviset s nižší finanční prosperitou. Jejich životní styl je nezdravější než u lidí z úplných rodin, častěji se objevuje rizikové chování jako například užívání alkoholu a drog, kouření, brzký začátek sexuálního chování a vyšší pravděpodobnost kriminality. Existuje riziko narušení vztahu s rodiči, především s otci.

4.4 Dopad rozvodu na partnerské vztahy dětí

Ačkoli bychom se mohli na dopady rozvodu rodičů na různé oblasti života dětí dívat více dopodrobna, ústředním zájmem této práce je souvislost se vztahovou vazbou a partnerskými vztahy. Pavlát (2011) uvádí, že podle Amatovy metaanalýzy (1999) je u dospělých jedinců z rozvedených rodin zaznamenána nižší míra životní pohody a prosperity. Zmiňuje výzkum Wallersteinové (2000), který ukazuje, že děti, jejichž rodiče se rozvedli, se musejí častěji vypořádávat s pocity bezmocnosti a obavami ze zklamání v milostných vztazích. Ženy z této skupiny jsou náchylnější k psychickým potížím a problémům ve vztazích. Wallersteinová a Blakeslee (1996, in Pavlát, 2011) upozorňují na problémy charakteristické pro muže z rozvedených rodin, konkrétně mluví o obtížích s vyjadřováním i uvědomováním emocí, což označují za ohrožující pro intimní vztahy i manželskou spokojenost.

Westervelt a Vandenberg (1997) prokázali, že rozvod sám o sobě s intimními vztahy mladých mužů a žen nesouvisí, výrazně je ale ovlivňují rodinné konflikty. Amato (1999) dle Pavláta (2011) doplňuje také častější emoční nejistotu u lidí vyrůstajících v disharmonickém prostředí. Hetherington (2003, in Pavlát, 2011) tvrdí, že tito lidé se v milostných vztazích setkávají s větším množstvím konfliktů a celkově nepohody. Velmi podobných výsledků dosáhl i výzkum Fagana a Churchilla (2012), který též upozorňuje na časté eskalující konflikty, a to zejména v důsledku špatných komunikačních návyků. Ve svém článku Pavlát (2011) odkazuje na i studii, kterou publikovali Amato a Booth (1991). Ti na vzorku 2000 dospělých žijících v manželství zjistili, že dospělí pocházející z disharmonického prostředí vykazují nižší míru partnerské spokojenosti a větší výskyt partnerských konfliktů. To ukazuje na fakt, že lidé z rozvedených rodin nemají takové příležitosti naučit se zvládat interpersonální dovednosti. Mívají například obtíže s důvěrou nebo komunikací.

Analýzy ve studii Gabardiové a Rosena (1993) ukázaly, že studenti z rozvedených rodin vyhledávali více sexuálních partnerů než studenti ze stabilních rodin. Nejen na vyšší počet sexuálních partnerů, ale i jejich vyšší fluktuaci a existenci více neúspěšných partnerských vztahů upozorňují ve své studii také Fagan a Churchill (2012).

Studie (Brennan & Shaver, 2008) posuzovala styly připoutání vysokoškoláků, jejich vztahovou spokojenost a kvalitu manželství rodičů. Ukázalo se, že styl vazby souvisel s kvalitou vlastního vztahu i vztahu rodičů, avšak rozvod sám o sobě nesouvisel se styly připoutání potomků. Cílem jiného výzkumu (Crowell a kol., 2009) bylo prozkoumat

vztahovou vazbu dospělých jedinců jako prostředek k porozumění mezigeneračnímu přenosu rozvodu, tedy sklonu dětí z rozvedených manželství ukončit svá vlastní manželství. Výsledky ukázaly, že v tomto vzorku dospělé děti po rozvodu rodičů neměly větší pravděpodobnost rozvodu během prvních 6 let manželství. Rozvod rodičů však zvýšil pravděpodobnost nejistého stylu připoutání. Wallersteinová a Blakesleeová (1996) v rámci své studie tvrdí, že se manželství dětí z rozvedených rodin pojí s až o 48 % vyšší rozvodovostí a vyznačují se větší impulzivitou. Kiernan a Cherlin (1999) ve svém longitudinálním průzkumu britských mladých dospělých z rozvedených rodin popsali u těchto respondentů vyšší pravděpodobnost rozvodu než u jedinců z úplných rodin. Upozorňují však na skutečnost, že vliv na následný rozvod jedinců z rozvedených rodin připisují vstupu do manželství ve velmi mladém věku, což považují za následek rozvodu rodičů. Wallersteinová, Lewisová a Blakesleeová (2000) konstatovali, že dvacet pět let po rozvodu rodičů setrvali dospělí v manželství pouze v 60 %, zatímco v celé populaci je to 84 % dospělých. Tvrdí totiž, že jedinci po prožití rozvodu rodičů postrádají model stálého a spolehlivého partnera a mají zkreslenou představu o láskyplném fungujícím vztahu. Švédská studie z roku 2009 (Gähler a kol., 2009) analyzovala dopad rozvodu na manželské i nemanželské svazky mladých dospělých a z jejich výzkumu je patrné, že respondenti s rozvedenými rodiči vykazují zvýšené riziko narušení vlastních vztahů o téměř 40 %, podobně jako ve výzkumu Wallersteinové a Blakesleeové (1996). Ukázalo se však, že nadměrné riziko přestává být statisticky významné, pokud se vezmou v úvahu další proměnné, zvláště pak socioekonomické podmínky, životní styl, mezilidské chování nebo postoj k rozvodu. Přínos pro snížení rizika dopadu rozvodu rodičů byl zaznamenán pouze v případě, kdy působilo více těchto ochranných faktorů společně. Také Hayashi a Strickland (1998) zkoumali dlouhodobý vliv rozvodu rodičů na romantické vztahy dětí. Ukázalo se, že studenti, jejichž rodiče i po rozvodu byli pro svoje děti podporující a přijímající, se ve svých současných milostných vztazích cítí bezpečně. Studenti, kteří byli součástí vleklého mezirodičovského konfliktu nebo byli rodiči odmítáni, cítí ve svých milostných vztazích strach z opuštění a žárlivost. Z výzkumu tedy vyplývá, že přítomnost akceptujícího rodiče zvyšuje pocit bezpečí ve vlastních romantických vztazích u studentů jak z rozvedených, tak nerozvedených domácností.

Nutno zmínit, že ačkoli jsou celkově vzato rozdíly mezi dětmi z rozvedených a úplných rodin statisticky významné, jsou také mírné a velmi záleží na konkrétním jedinci. Stabilní

rodinné zázemí nám s určitostí nezajistí dobrou budoucnost, stejně tak jako složitá situace v rodině automaticky neznamená nekvalitní budoucnost (Pavlát, 2011).

EMPIRICKÁ ČÁST

5 Cíle práce

Cílem bakalářské práce je blíže porozumět vztahové vazbě a partnerským vztahům u populace mladých dospělých v kontextu zkušenosti s rozvodem rodičů. Deskriptivním cílem práce je popsat míru úzkostnosti, vyhýbavosti a spokojenosti v rámci partnerských vztahů této skupiny a výsledky následně porovnat s normami daných dotazníků. Součástí práce je také testování možné souvislosti mezi těmito a některými dalšími proměnnými.

5.1 Výzkumné otázky a hypotézy

Na základě výše uvedených teoretických poznatků a výzkumných cílů práce byly stanoveny následující výzkumné otázky obsahující dílčí hypotézy:

VO1: Jaká je vztahová vazba mladých dospělých z rozvedených rodin?

H1a: Skóry ve škále úzkostnosti u populace mladých dospělých z rozvedených rodin jsou statisticky signifikantně vyšší oproti normám dotazníku ECR-R.

H1b: Skóry ve škále vyhýbavosti u populace mladých dospělých z rozvedených rodin jsou statisticky signifikantně vyšší oproti normám dotazníku ECR-R.

VO2: Jaká je souvislost mezi vztahovou vazbou mladých dospělých z rozvedených rodin a jejich věku v době rozvodu rodičů?

H2: U mladých dospělých z rozvedených rodin existuje souvislost mezi skóry ve škálách vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti a mezi věkem v době rozvodu.

VO3: Jaká je spokojenost ve vztahu mladých dospělých z rozvedených rodin?

H3a: Skóry partnerské spokojenosti mladých dospělých z rozvedených rodin jsou statisticky signifikantně nižší oproti skórum z norem dotazníku CSI-32.

H3b: Existuje signifikantní rozdíl v hodnotě partnerské spokojenosti respondentů, jejichž partner také pochází z rozvedené rodiny a respondentů, jejichž partner vyrůstal v úplné rodině.

VO4: Jaká je souvislost mezi vztahovou vazbou a partnerskou spokojeností mladých dospělých z rozvedených rodin?

H4: U populace mladých dospělých z rozvedených rodin existuje souvislost mezi hodnotami partnerské spokojenosti a skóry vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti.

6 Metodologie výzkumu

Výzkum byl realizován kvantitativním výzkumným designem prostřednictvím dotazníkového šetření. Kvantitativní výzkum využívá předem stanovených metod a postupů, které umožňují získat objektivní a reprodukovatelné výsledky. Data jsou zpravidla získávána od velkého množství respondentů, pomocí statistické analýzy jsou testovány hypotézy a zjišťovány vztahy mezi proměnnými. V této práci byly využity dva standardizované dotazníky; první se zaměřoval na citovou vazbu v partnerství, druhý pak mapoval spokojenost v partnerském vztahu.

6.1 Výzkumný soubor

Cílovou skupinu představovali bezdětní mladí dospělí (viz kapitola 1 Mladá dospělost), kteří v době vyplňování dotazníku udržovali minimálně šest měsíců partnerský vztah. Podmínkou zařazení do výzkumu byla zkušenost s rozpadem vztahu rodičů během dětství a dospívání. Období mladé dospělosti bylo zvoleno z důvodu nárůstu významnosti blízkých a intimních vztahů, jejichž podoba se ustáluje a doba trvání prodlužuje. Z orientace na sebe mladí dospělí přechází k péči o druhé a dlouhodobé blízké vztahy začínají hrát v jejich životě hlavní roli. Do výzkumu byli zařazení respondenti ve věku od 20 do 30 let věku. Po vyřazení 12 respondentů z důvodu nesplnění podmínek pro zařazení do výzkumu představuje výzkumný vzorek celkem 80 respondentů.

6.2 Měřicí nástroje

6.2.1 Dotazník ECR-R

Ke zjišťování kvality vztahové vazby byl použit dotazník ECR-R (Experiences in Close Relationships-Revised), u nás známý jako dotazník Zkušenosti s blízkými vztahy, revidovaná verze (Cíglar a kol., 2019). Jde o přepracovanou verzi dotazníku ECR vytvořeného Brennanem, Clarkem a Shaverem (1998). Právě škála ECR a z ní vycházející metody se pro zjišťování vztahové vazby řadí mezi celosvětově nejvyužívanější (Cíglar a kol., 2019). Při tvorbě revidované verze, jejíž autory jsou Fraley, Waller a Brennan (2000), byla zaznamenána nejvyšší informativní funkce dotazníku ECR v porovnání s dalšími dotazníky zjišťujícími citovou vazbu (Adult Attachment Scales, Relationships Styles Questionnaire, Attachment Scales), proto z něho velká část položek vychází. Česká verze metody byla vytvořena v rámci bakalářské práce „Vztah mezi citovou vazbou v romantických vztazích a strategiemi zvládnání v adolescenci“ (Dvorská, 2008).

Dotazník je složen z 36 tvrzení hodnocených škálou Likertova typu, která je sedmistupňová, kdy 1 znamená „rozhodně nesouhlasím“ a 7 „rozhodně souhlasím“. Výsledkem jsou hodnoty vztahové úzkostnosti (attachment anxiety) a vyhýbavosti (attachment avoidance). Fraley (2012) uvádí vnitřní konzistenci minimálně 0,90 pro obě škály dotazníku; Cronbachovo α české verze dotazníku dosahovalo 0,86 pro úzkostnost a 0,91 pro vyhýbavost (Dvorská, 2008).

6.2.2 Dotazník CSI-32

Couples Satisfaction Index (CSI) je dotazník, který je obecně považován za kvalitní metodu měřící spokojenost ve vztahu, posuzuje různé aspekty vztahu. Byla prokázána silná konstruktová validita ve srovnání s jinými nástroji zjišťujícími partnerskou spokojenost. Cronbachovo α dosahuje hodnoty 0,94, tudíž škála vykazuje silnou vnitřní konzistenci (Funk & Rogge, 2007). Autoři (Funk & Rogge, 2007) vybrali 32 položek, kdy některé jsou hodnoceny Likertovou škálou o šesti bodech, jiné sémantickým diferencialem.

Vyplněním dotazníku získáme hrubé skóre respondentů vzniklé prostým sečtením všech položek, kdy maximální možný počet získaných bodů je 161, minimální 0. Skóre nižší než 104,5 včetně ukazuje na nespokojenost v partnerském vztahu, naopak vyšší hodnoty značí jedincovu spokojenost ve vztahu s partnerem.

Český překlad byl vytvořen Komárkovou a Skokanovou (2012) ve spolupráci s nezávislými překladateli. Výsledky psychometrického testování ukázaly, že česká verze CSI-32 má srovnatelné psychometrické vlastnosti jako původní verze dotazníku, což potvrzuje její použitelnost v českém prostředí. Cronbachovo alfa této metody bylo zjištěno 0,98. Mezi výhody tohoto dotazníku patří jeho jednoduchost a rychlost administrace i vyhodnocení, což umožňuje jeho snadné použití. V oblasti aplikace do praxe je dotazník CSI-32 využíván ke zjišťování problematických oblastí vztahů, které vyžadují pozornost, nebo například k posuzování účinnosti terapie.

6.3 Výzkumný postup a etika výzkumu

Data byla sbírána od listopadu 2022 do února 2023. Dotazník byl administrován individuálně online formou prostřednictvím Google formuláře. Distribuce dotazníku probíhala prostřednictvím sociálních sítí, kam byl dotazník umístěn spolu s žádostí o další sdílení dotazníku, nejlépe pak přímo cílové skupině. Jednalo se o jednorázový sběr dat, jde tedy o průřezový výzkum. Časový limit na vyplnění dotazníku nebyl stanoven.

Účast ve výzkumu byla dobrovolná s možností kdykoli od výzkumu odstoupit. Na samotném začátku vyplňování dotazníků byli respondenti upozorněni, že jejich účast ve výzkumu je zcela anonymní a získaná data budou použita výhradně pro účely bakalářské práce. Vyplněním dotazníků respondent souhlasil s účastí ve výzkumu, o čemž byl předem informován. Probandům byl také sdělen kontakt, na který se mohou obrátit v případě jakýchkoli dotazů či nesrovnalostí.

7 Výsledky

Nejprve byly vyhodnoceny dotazníky ECR-R a CSI-32 a získaná data byla následně zpracována prostřednictvím programů Microsoft Excel 2016 a Jamovi.

7.1 Deskriptivní statistiky

Věk respondentů se dle stanoveného kritéria pohyboval od 20 do 30 let, přičemž průměrný věk byl 23,1 let, medián je 23 a modus 22 let. Konečný výzkumný vzorek je tvořen 56 ženami (70 %) a 24 muži (30 %). Tento nepoměr v počtu ženských a mužských respondentů mohl být způsoben například větším zájmem žen o téma partnerských vztahů. Co se týče vzdělání, více než polovina respondentů (50) dosahovala středoškolského vzdělání s maturitní zkouškou, 25 dotazovaných mělo vysokoškolské vzdělání, 4 byli vyučeni a 1 dosáhl vyššího odborného vzdělání.

Naprostá většina dotazovaných (76; 95 %) žije v nesezdaném partnerství, přičemž 47 z nich sdílí společnou domácnost, 29 nikoliv. Zbývá 4 dotazovaní žijí v manželství. Jak již bylo zmíněno, pro zařazení do výzkumu bylo nezbytné, aby respondenti v současné době udržovali partnerský vztah trvající minimálně 6 měsíců. Průměrná délka partnerského vztahu byla 36,4 měsíců (SD = 25,12). Nejdéle trvající vztah v tomto výzkumném vzorku v době sběru dat trval 103 měsíců, nejkratší 6 měsíců. Všichni dotazovaní měli zkušenost s rozpadem vztahu rodičů a 24 z nich (30 %) setrvávají ve vztahu s partnerem či partnerkou, kteří tuto zkušenost sdílí. Průměrný věk v době rozvodu rodičů byl 9,7 let (min = 1 rok; max = 18 let), nejvyšší četnost byla zaznamenána u věku 17 let, střední hodnota byla zjištěna 10 let.

Tabulka č. 1 - Rozložení respondentů z hlediska pohlaví, věku, trvání partnerství a skóre ve škálách dotazníků ECR-R a CSI-32

	Ženy	Muži	Celkem
N	56	24	80
Věk (R)	22,3 let	25 let	23,1 let
Délka partnerského vztahu (R)	37 měsíců	35 měsíců	36,4 měsíců
Vztahová úzkostnosti (R)	2,96	2,80	2,91 (SD = 0,86)
Vztahová vyhýbavost (R)	2,01	2,64	2,20 (SD = 0,82)
Partnerská spokojenost (R)	136,04	126,42	133,15 (SD = 25,12)

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce č. 1 vidíme také průměrné skóre škál dotazníku ECR-R a CSI-32. Cronbachovo alfa použitých metod bylo zjištěno 0,93 pro ECR-R (0,89 vztahová úzkostnost a 0,93 vztahová vyhýbavost) a 0,97 pro CSI-32, což značí vysokou vnitřní konzistenci.

Co se týká důvodů rozpadu manželství rodičů, respondenti byli dotazováni, jak je subjektivně vnímají. Z výběru osmi statisticky nejčastěji uváděných důvodů rozvodu byly jako tři nejčastější důvody uváděny rozdílnost povah, zájmů a názorů rodičů, nevěra a užívání alkoholu. Na výběr bylo z více možností a další často volené důvody můžeme vidět v tabulce č. 2. V případě, že respondenti zvolili možnost „jiné“, byly uváděny odpovědi „domácí násilí“, „gambling“, „nedostatečná komunikace“, „žárlivost“, „sobectví“ a „vyhraněné chování vůči jednomu dítěti“. Dva účastníci výzkumu (2,5 %) odpověděli, že příčinu rozvodu rodičů neznají.

Tabulka č. 2 - Důvody rozvodu rodičů

Vnímaný důvod rozvodu rodičů	Četnost respondentů	%
Rozdílnost povah, zájmů, názorů	49	61,26 %
Nevěra	40	50 %
Alkohol	23	28,75 %
Nezájem o rodinu	17	21,25 %
Finance	9	11,25 %
Neuvážený sňatek	8	10 %
Zdravotní potíže	2	2,50 %
Nevím	2	2,50 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Dále bylo zjišťováno, jak respondenti vnímají odpovědnost za rozpad partnerského vztahu rodičů a z jakého důvodu. Jak vidíme v tabulce č. 3, v největší míře dotazovaní uváděli, že odpovědnost za rozvod rodičů připisují ve stejné míře oběma z nich. Byla zaznamenána odůvodnění jako například „každý má svůj podíl viny“, „oba zjistili, že spolu nemůžou žít“, „oba něco pokazili“, „jedná se o chybu obou z nich“ nebo „vzájemná shoda partnerů vztah ukončit“. Pokud byla odpovědnost připisována spíše otci než matce, bylo tomu tak především z důvodu nevěry, nezájmu o rodinu a časté konzumace alkoholu. V případech, že jako více odpovědnou vnímali dotazovaní matku, uváděli, že tak míní kvůli nevěře, „neochotě řešit konflikty“, „zbytečnému vyvolávání konfliktů“ nebo „odcizení“.

Tabulka č. 3 - Míra vnímané odpovědnosti za rozvod

Vnímaná odpovědnost za rozvod rodičů	Četnost respondentů	%
100 % matka	1	1,25 %
90 % matka a 10 % otec	0	0 %
80 % matka a 20 % otec	4	5 %
70 % matka a 30 % otec	3	3,75 %
60 % matka a 40 % otec	1	1,25 %
50 % matka i otec	24	30 %
40 % matka a 60 % otec	10	12,50 %
30 % matka a 70 % otec	5	6,25 %
20 % matka a 80 % otec	6	7,50 %
10 % matka a 90 % otec	9	11,25 %
100 % otec	17	21,25 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Více než polovina respondentů 49 (61,25 %) byla po rozvodu svěřena do výhradní péče matky, 22 (27,5 %) do střídavé péče, se společnou péčí obou rodičů má zkušenost 6 dotazovaných (7,5 %). Tři účastníci výzkumu (3,75 %) byli umístěni do výhradní péče otce.

V tabulce č. 4 vidíme odpovědi na dotaz, zda se respondenti domnívají, že zkušenost s rozvodem rodičů nějakým způsobem ovlivnila jejich partnerské vztahy.

Tabulka č. 4- Vliv rozvodu rodičů na partnerské vztahy dětí

Ovlivnila zkušenost s rozvodem/rozchodem rodičů Vaše partnerské vztahy?	Četnost respondentů	Procenta
Ano, ovlivnila.	54	67,5 %
Ne, neovlivnila.	16	20 %
Nevím.	10	12,5 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Pokud bychom si výzkumný vzorek rozdělili na ženy a muže, 73,2 % žen a 51,17 % mužů si myslí, že prožití rozvodu rodičů jejich vztahy ovlivnila, naopak 16 % žen a 29,17 % mužů nikoliv. Zbylí respondenti odpověděli, že neví.

Před samotným statistickým testováním bylo nutné otestovat normální rozložení dat. Ve statistickém programu Jamovi jsme použili Shapiro-Wilkův test a zjišťovali, zda má náš výzkumný vzorek normální rozložení. Bylo zjištěno, že získaná data dotazníku ECR-R nemají normální rozložení ve škále vztahové úzkostnosti, ani ve škále vztahové vyhýbavosti. U partnerské spokojenosti měřené dotazníkem CSI-32 jsme normální rozložení dat rovněž nepotvrdili.

7.1.1 Kontrola intervenujících proměnných

V rámci spokojenosti respondentů v partnerském vztahu považujeme za vhodné otestovat vliv intervenujících proměnných pohlaví, vzdělání a délky vztahu. Jak je uváděno v teoretické části, spokojenost v partnerství je kromě partnerského vztahu rodičů obou partnerů nebo míry komunikačních schopností determinována mnoha dalšími faktory, například vzájemným souladem nebo socioekonomickými faktory (Stone a Shackelford, 2007; Kalousová & Štětovská, 2020). Intervenující proměnné pohlaví, vzdělání, ani délky vztahu se však v našem výzkumném souboru neprokázaly jako signifikantně významné v souvislosti s partnerskou spokojeností mladých dospělých, jejichž rodiče se rozvedli. Lze tedy tvrdit, že na spokojenost v partnerském vztahu nemá u našeho vzorku vliv pohlaví, vzdělání, ani délka vztahu.

Dále byl testován vliv stejných intervenujících proměnných, tedy pohlaví, vzdělání a délky vztahu, směrem ke vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti. Ukázalo se, že je v našem výzkumném vzorku signifikantně významný vliv pohlaví na vztahovou vyhýbavost ($p = 0,01$). Blíže řečeno, muži skórovali výrazně výše oproti ženám. Můžeme tedy říci, že vztahovou vyhýbavost v našem vzorku ovlivňuje pohlaví.

7.2 Statistické testování

VO1: Jaká je vztahová vazba mladých dospělých z rozvedených rodin?

H1a: Skóry ve škále vztahové úzkostnosti u populace mladých dospělých z rozvedených rodin jsou statisticky signifikantně vyšší oproti normám dotazníku ECR-R.

H1b: Skóry ve škále vztahové vyhýbavosti u populace mladých dospělých z rozvedených rodin jsou statisticky signifikantně vyšší oproti normám dotazníku ECR-R.

Ke statistickému testování byl použit program Jamovi, kde jsme vzhledem k zamítnutí normálního rozložení dat hypotézy testovali Wilcoxonovým testem. Skóry

vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti našich respondentů jsme porovnávali s hodnotami mladých dospělých zjištěnými v rámci studie Hašta a kol. (2018).

Tabulka č. 5 - Porovnání vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti respondentů s normami dotazníku ECR-R

	P-value	Ml. dospělí z rozvedených rodin (R)	Referenční skupina (R)
Vztahová úzkostnost	0,005	2,91	2,51
Vztahová vyhýbavost	<0,001	2,20	2,79

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce č. 5 vidíme zaznamenané výsledky testování. V obou škálách se prokázaly signifikantně významné rozdíly na hladině významnosti $\alpha=0,05$. Mladí dospělí z rozvedených rodin v našem vzorku vykazují vyšší vztahovou úzkostnost oproti referenční skupině, proto **přijímáme** hypotézu H1a. Vztahová vyhýbavost se ukázala jako naopak nižší ve srovnání s referenční skupinou, z toho důvodu **nepřijímáme** hypotézu H1b. Můžeme tedy konstatovat, že se u našeho vzorku prokázala signifikantně vyšší vztahová úzkostnost oproti normám dotazníku ECR-R, u vztahové vyhýbavosti jsme naopak zaznamenali signifikantně nižší výsledky. Respondenti jsou více úzkostní, avšak méně vyhýbaví.

VO2: Jaká je souvislost mezi vztahovou vazbou mladých dospělých z rozvedených rodin a jejich věku v době rozvodu rodičů?

H2: U mladých dospělých z rozvedených rodin existuje souvislost mezi skóry ve škálách vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti a mezi věkem v době rozvodu.

Zajímalo nás, zda hodnoty vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti souvisí s věkem mladých dospělých v době rozvodu rodičů. Statistické testování jsme provedli pomocí programu Jamovi. Vzhledem k zamítnutí normálního rozložení proměnných ve výzkumném souboru bylo pro zjištění korelací využito Spearmanova koeficientu. Výsledky korelací jsou uvedeny v tabulce č. 6.

Tabulka č. 6 - Korelace vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti s věkem probandů v době rozvodu rodičů

	Vztahová úzkostnost	Vztahová vyhýbavost
Věk v době rozvodu	0,053	-0,065

Poznámka: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce č. 6 vidíme, že u našeho výzkumného souboru se na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ neprokázala souvislost mezi skóry ve škálách vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti a mezi věkem v době rozvodu rodičů. Hypotézu tedy **nepřijímáme**.

VO3: Jaká je spokojenost ve vztahu mladých dospělých z rozvedených rodin?

H3a: Skóry partnerské spokojenosti mladých dospělých z rozvedených rodin jsou statisticky signifikantně nižší oproti skórum z norem dotazníku CSI-32.

Testovali jsme, zda je celkový skór partnerské spokojenosti mladých dospělých z rozvedených rodin signifikantně nižší oproti referenční skupině. Přestože byl dotazník CSI-32 Komárkovou a Skokanovou (2012) přeložen a standardizován, nebyly vytvořeny normy. Z toho důvodu byl náš výzkumný soubor porovnáván s hodnotami z práce Matušové (2020), ve které jsou obecně zahrnuti mladí dospělí udržující partnerské vztahy. Data byla testována pomocí Wilcoxonova testu.

Tabulka č. 7 – Porovnání partnerské spokojenosti respondentů s normami dotazníku CSI-32

P-value	MI. dospělí z rozvedených rodin (R)	Referenční skupina (R)
0,136	133,15	133,97

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce č. 7 vidíme, že hodnota p nám statistickým testováním vyšla 0,136, hypotézu tedy na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ **nepřijímáme**.

H3b: Existuje signifikantní rozdíl v hodnotě partnerské spokojenosti respondentů, jejichž partner také pochází z rozvedené rodiny a respondentů, jejichž partner vyrůstal v úplné rodině.

Zjišťovali jsme, zda se liší partnerská spokojenost jedinců ve vztahu, kde je z rozvedené rodiny pouze jeden z partnerů oproti jedincům ve vztahu, kde zkušeností s

rozvodem rodičů prošli oba partneři. Protože byla pomocí Shapiro-Wilkova testu byla zamítnuta normalita dat, použili jsme Mann-Whitneyův test.

Tabulka č. 8 – Porovnání partnerské spokojenosti skupin respondentů

P-value	Jeden partner z rozvedené rodiny (R)	Oba partneři z rozvedené rodiny (R)
0,422	135,45	127,79

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce č. 8 vidíme, že se v našem vzorku se na hladině významnosti $\alpha=0,05$ neprokázal signifikantně významný rozdíl ve spokojenosti mezi skupinami. Hypotézu tedy **nepřijímáme**.

VO4: Jaká je souvislost mezi vztahovou vazbou a partnerskou spokojeností mladých dospělých z rozvedených rodin?

H4: U populace mladých dospělých z rozvedených rodin existuje souvislost mezi hodnotami partnerské spokojenosti a skóry vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti.

Testovali jsme, zda vztahová úzkostnost a vyhýbavost souvisí s partnerskou spokojeností. V programu Jamovi bylo zamítnuto normální rozložení, proto jsou korelace testovány Spearmanovým koeficientem. Výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 9, signifikantně významné korelace jsou zvýrazněny tučně. Vidíme, že na hladině významnosti $\alpha=0,05$ **přijímáme** hypotézu souvislosti mezi danými proměnnými. S partnerskou spokojeností negativně koreluje vztahová úzkostnost i vyhýbavost. Takové výsledky můžeme interpretovat tak, že čím nižší je skór vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti, tím vyšší je skór partnerské spokojenosti

Tabulka č. 9 – Korelace vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti s partnerskou spokojeností

	Partnerská spokojenost
Vztahová úzkostnost	-0,380***
Vztahová vyhýbavost	-0,586***

Poznámka: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Zdroj: Vlastní výzkum

Z testování dále vyplývá, že vztahová úzkostnost pozitivně koreluje se vztahovou vyhýbavostí, jak vidíme v tabulce č. 10. To znamená, že čím vyšší je skór vztahové úzkostnosti, tím vyšší je skór vztahové vyhýbavosti.

Tabulka č. 10 – Korelace vztahové úzkosti se vztahovou vyhýbavostí

Vztahová vyhýbavost	
Vztahová úzkostnost	0,401***

Poznámka: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Zdroj: Vlastní výzkum

8 Diskuze

Následující kapitola této bakalářské práce je věnována diskuzi výsledků našeho výzkumu a jejich porovnání s články a studii zabývajícími se obdobnou problematikou. Také budou uvedeny limity práce. Cílem práce bylo blíže porozumět vztahové vazbě a partnerským vztahům u populace mladých dospělých v kontextu zkušenosti s rozvodem rodičů.

Na základě výzkumných cílů práce byly stanoveny výzkumné otázky a každá obsahovala dílčí hypotézy. V rámci první výzkumné otázky nás zajímalo, jaká je vztahová vazba mladých dospělých z rozvedených rodin. První hypotéza (H1a) předpokládala, že skóre vztahové vyhýbavosti našeho vzorku bude signifikantně vyšší oproti skórum norm dotazníku ECR-R, respektive oproti vzorku z výzkumu Hašta a kol. (2018), který ověřoval psychometrické vlastnosti české verze dotazníku. Statistické analýzy tuto hypotézu potvrdili, skupina respondentů z rozvedených rodin vykazovala významně vyšší skóre úzkostnosti oproti normám dotazníku ECR-R. Podobných výsledků dosáhla studie Riggs a Kaminskiho (2010), kteří srovnávali míru úzkostnosti a vyhýbavosti u dětí z rozvedených a nerozvedených rodin. Ukázalo se, že rozvod může být spojen s vyšší úzkostí a vyhýbavostí dětí. Výsledky naznačují, že proti takovým důsledkům rozvodu existují určité ochranné faktory, například podpora ze strany rodiny a přátel, kvalita vztahu s rodiči nebo osobní resilience. Z výsledků studie Bastina a Bijttebiera (2015) je patrné, že takové dopady přetrvávají i do mladé dospělosti, stejně jako tomu bylo v našem výzkumném vzorku. Obdobné závěry byly zjištěny i v rámci dalších studií (Brennan & Shaver, 2008; Crowell a kol., 2009).

Druhá hypotéza první výzkumné otázky (H1b) se týkala míry vyhýbavosti výzkumného souboru této bakalářské práce. Předpokládali jsme, že skupina mladých dospělých, jejichž rodiče se rozvedli, bude dosahovat vyššího skóru vyhýbavosti ve srovnání s normami dotazníku ECR-R, tedy opět s výsledky výzkumu Hašta a kol. (2018). Výsledky statistické analýzy naše očekávání nepotvrdily, naopak se vztahová vyhýbavost našeho výzkumného souboru ukázala jako signifikantně nižší. Rozdílných výsledků dosáhly nejen studie uvedené v souvislosti se vztahovou úzkostí (Riggs & Kaminski, 2010; Bastin & Bijttebier, 2015), ale také výzkum Samuela a Rothbluma (2009), kteří ve své práci prokázali vyšší skóre vztahové vyhýbavosti v partnerských vztazích mladých dospělých z rozvedených rodin v porovnání s mladými dospělými z úplných rodin a zároveň uvedli menší tendenci

důvěřovat partnerovi a otevřeně s ním komunikovat. To Bastin a Bijttebier (2015) spojují s vyšší náchylností k rozchodu/rozvodu, je však nutné brát v úvahu osobnostní rysy daných partnerů. Rozdílnost výsledků našeho výzkumu a již uvedených studií by mohla být způsobena výběrem výzkumného vzorku. Zatímco v této práci byl výzkumný soubor tvořen převážně ženami (70 %), ve studii Samuela a Rothbluma (2009) byl poměr mužů a žen vyrovnaný (48,5 % muži a 51,5 % ženy). Bylo prokázáno, že muži obecně vykazují vyšší míru vztahové vyhybavosti oproti ženám. Takové závěry uvádí kupříkladu studie Cartera a Duncana (2017), kteří popisují tendenci mužů k vyhybání se v rámci intimních vztahů. Souvislost vztahové vyhybavosti s pohlavím byla prokázána i v této bakalářské práci, je tedy možné, že by skóry vztahové vyhybavosti mladých dospělých po rozvodu rodičů byly jiné, pokud by byl poměr mužů a žen ve výzkumném souboru stejný, nebo pokud bychom zařadili pohlaví jako intervenující proměnnou do statistické analýzy, což ovšem přesahovalo naše dovednosti v rámci statistické analýzy.

V rámci druhé výzkumné otázky nás zajímal možný vztah mezi vztahovou vazbou a věkem respondentů v době rozvodu rodičů. Předpokládali jsme (H2), že u našeho výzkumného vzorku mladých dospělých z rozvedených rodin existuje souvislost mezi skóry ve škálách vztahové úzkosti a vyhybavosti a mezi věkem v době rozvodu rodičů. Statistickým testováním korelací jsme vztah mezi těmito proměnnými neshledali jako signifikantně významný, proto jsme hypotézu zamítli. Naproti tomu studie, kterou provedli Fraley a Heffernan (2013) uvádí zcela odlišné závěry. Autoři u celkem 614 probandů ve věku od 18 do 35 let, kteří v různém věku prošli zkušeností s rozvodem rodičů, zjišťovali míru vztahové úzkosti a vyhybavosti a z jejich výsledků je zřejmé, že vliv rozvodu rodičů na attachment mladých dospělých byl silnější u jedinců, kteří rozpad rodiny zažili do svých 6 let než u těch, kteří byli v době rozvodu starší. U skupiny od 7 do 12 let byla zaznamenána statisticky významně vyšší míra vztahové úzkosti, ve věku 13 let a více již nebyl nalezen významný vliv na vztahovou úzkost ani vyhybavost. Závěry studie poukazují na existenci citlivého období, kdy jsou děti více zranitelné vůči nepříznivým životním událostem, v tomto případě rozvodu rodičů. Odlišnost výsledků výzkumného souboru této práce a výsledků uvedené studie (Fraley & Heffernan, 2013) však může být způsobena mnohými faktory. Jak již bylo zmíněno, Riggs a Kaminski (2010) uvádí jako faktory ovlivňující dopady rozvodu rodičů například podporu ze strany rodiny a přátel, kvalitu vztahu s rodiči nebo osobní resilienci dítěte. S tím se shodují informace uváděné Booth-LaForcem a kol. (2006), kteří přidávají jako podstatnou proměnnou také duševní

zdraví rodičů nebo jejich rodičovskou zodpovědnost a komunikaci v rámci výchovy po rozvodu. To jsou proměnné, které nebyly v rámci výzkumů zjišťovány a nebyl na ně brán zřetel. Proto je možné, že jde o faktory, které způsobily rozdílné výsledky zkoumání.

V rámci třetí výzkumné otázky byla zjišťována partnerská spokojenost mladých dospělých z rozvedených rodin. Předpokládali jsme (H3a), že spokojenost v partnerském vztahu našeho výzkumného vzorku bude nižší ve srovnání s normami dotazníku CSI-32, respektive s výzkumem provedeným Komárkovou a Skokanovou (2012). Během statistického testování se signifikantně významný rozdíl mezi skupinami neprokázal. Rozdílné výsledky ukazuje řada výzkumů, například Amato a Booth (1991) nebo Clarke a Friedman (2002). Obě tyto studie se zaměřovaly na dospělé jedince, kteří v dětství prošli rozvodem rodičů, a zjišťovaly jejich spokojenost v partnerských vztazích ve srovnání s jedinci z úplných rodin. Výsledky ukázaly, že dotazovaní z rozvedených rodin dosahovali v průměru nižších hodnot partnerské spokojenosti oproti skupině, jejichž rodiče se nerozvedli. Je důležité vzít v potaz, že na dopad rozvodu rodičů na partnerské vztahy dětí má vliv více vzájemně působících faktorů, jak již bylo uvedeno. Každý člověk je jedinečný a prochází rozvodem různým způsobem, stejně tak jako je jiný každý rozvod. Kromě toho se může lišit kvalita vztahů, které jedinci navazují. Další okolností, která mohla stát za rozdílnými výsledky této bakalářské práce ve srovnání s výzkumem Komárkové a Skokanové (2012) je fakt, že neznáme anamnézu probandů a dá se předpokládat, že výzkumný soubor studie zahrnoval osoby jak z rozvedených, tak úplných rodin. Je možné, že kdybychom měli k dispozici vzorek mladých dospělých z úplných rodin a mohli jej porovnat s naším výzkumným souborem, jako tomu bylo v uváděných zahraničních výzkumech, bylo by dosaženo jiných výsledků.

Dalším předpokladem v rámci partnerské spokojenosti (H3b) bylo, že mladí dospělí z rozvedených rodin, kteří udržují intimní vztah s partnerem pocházejícím z úplné rodiny, jsou ve vztazích spokojenější v porovnání s těmi, kteří jsou ve vztahu s partnerem, který je též z rozvedené rodiny. Statistická analýza dat tuto hypotézu nepotvrdila. Přestože mnohé studie (Amato & Previti, 2003; Cherlin a kol., 1998; Amato & Keith, 1991) považují rozvod rodičů jako rizikový faktor v rámci navazování a spokojenosti v partnerských vztazích potomků, ve výzkumu této bakalářské práce se ukázalo, že by se případné riziko nemělo zvyšovat přítomností obou partnerů z rozvedených rodin.

Poslední výzkumná otázka práce zjišťovala vztah mezi citovou vazbou a spokojeností v partnerských vztazích mladých dospělých z rozvedených rodin. Naše hypotéza (H4) předpokládala existenci souvislosti mezi skóry vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti a mezi hodnotami partnerské spokojenosti. Statistickým testováním se tato souvislost potvrdila a hypotéza byla přijata. Ukázalo se, že s partnerskou spokojeností negativně koreluje jak vztahová úzkostnost, tak vztahová vyhýbavost. To znamená, že čím nižší byla hodnota partnerské spokojenosti, tím výše respondenti skórovali na škálách vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti. Srovnatelné výsledky jsou uváděny i v rámci studie Nelemanse a van der Knaapa (2020), kteří u mladých dospělých z rozvedených rodin zjistili nejen nižší úroveň spokojenosti v partnerských vztazích, ale také negativní vliv nejistého attachmentu na tyto vztahy. Faktem je, že obdobných výsledků však dosahují i výzkumy nezaměřující se pouze na partnery z rozvedených rodin, ale obecně na všechny osoby žijící v partnerských vztazích. Příkladem může být studie Smitha (2018), který rovněž popisuje vztahovou úzkostnost a vyhýbavost v negativním spojení s mírou partnerské spokojenosti. Také další studie, kupříkladu Collins a Read (1990), Wei a kol. (2021) nebo Mikulincer a Shaver (2019), se zaměřovaly na souvislost vztahové vazby a partnerských vztahů. Autoři se shodují, že vztahová vazba je velmi důležitým faktorem ovlivňujícím intimní vztahy. Zdůrazňují zejména souvislost s nedostatečnými komunikačními schopnostmi a negativními emocemi v případě vysokých hodnot na škálách vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti. Přestože podobné závěry sledujeme i u našeho výzkumného souboru, nutno konstatovat, že se netýkají pouze jedinců z rozvedených rodin. Lze tvrdit, že mezi vztahovou vazbou a partnerskými vztahy obecně prokazatelně existuje souvislost, a to napříč populací.

Práce je přínosná zejména z důvodu, že zatím neexistuje příliš empirických studií, které by se zaměřovaly na dlouhodobé následky rozvodu rodičů, provedených u populace českých dospělých. Většina prací se věnuje spíše krátkodobým dopadům. Ukazuje se jako důležité poskytovat dětem procházejícím rozvodem svých rodičů adekvátní podporu a ochranu, aby byly minimalizovány negativní vlivy nejen na oblast budoucích partnerských vztahů.

8.1 Limity výzkumu

Náš výzkum se potýkal také s některými limity, které si v následujících řádcích popíšeme. Jedním z takových limitů je fakt, že byly v rámci práce využívány sebeposuzovací škály. Přestože jsou zde použité nástroje obecně považovány za poměrně kvalitní, o

sebeuposuzovacích škálách víme, že zachycují převážně uvědomované stránky skutečnosti a nejsou schopny dostatečně proniknout do neuvědomovaných hledisek. Problematickým se může stát i zkreslení výsledků vlivem sebe prezentace dotazovaných. Tím je myšleno například zkreslení z důvodu vykreslování sebe sama v pozitivním světle či snaha o splnění očekávání výzkumníka (Johnston, 2019).

Dále je nutné zmínit, že způsob sběru dat nezajišťoval reprezentativitu vzorku. Na základě sesbíraných dat se zdá, že respondenti pocházejí z podobných socioekonomických podmínek, což snižuje reprezentativnost vzorku.

Také předpokládáme, že samotný rozvod může mít velmi různorodou podobu, stejně tak jako vztahy v rodině po rozvodu. To jsou proměnné, které mají bezpochyby vliv nejen na zvládnutí rozvodu rodičů jako takového, ale také na jeho důsledky na vývoj dětí. Tyto skutečnosti nebyly v rámci výzkumu zjišťovány a brány v potaz, stejně jako další faktory ovlivňující dopad rozvodu rodičů na děti, které již byly zmiňovány.

Pro další výzkum by bylo nepochybně zajímavé a vhodné tyto skutečnosti doplnit a zajistit větší reprezentativnost výzkumného souboru, a to nejen zvýšením počtu respondentů, ale také skrze typ výběru vzorku (například skrze stratifikovaný výběr). Přínosná by mohla být také kombinace s kvalitativním výzkumným designem.

9 Závěr

Bakalářská práce se zabývala vztahovou vazbou a partnerskými vztahy mladých dospělých z rozvedených rodin. V rámci teoretické práce jsme se věnovali období mladé dospělosti, pro které je mimo jiné ústředním tématem právě počátek navazování stabilních intimních vztahů. Představili jsme si koncept attachmentu, aplikovali ho na oblast partnerských vztahů a v souvislosti s nimi se věnovali spokojenosti partnerů. Dále jsme si popsali rozpad rodiny jakožto zátěžovou situaci, uvedli jsme možné důsledky rozvodu rodičů na děti, a to především na jejich pozdější partnerský život.

Empirická část práce si kladla za cíl otestovat hypotézy, které byly stanoveny na základě teoretických poznatků. Popsali jsme si vztahovou vazbu a spokojenost v partnerských vztazích našeho výzkumného vzorku a pro lepší představu výsledky porovnali s normami použitých dotazníků. Ukázalo se, že naši respondenti vykazovali signifikantně vyšší hodnoty ve škále úzkostnosti v porovnání s normami dotazníku ECR-R, proto jsme potvrdili první hypotézu. V případě vztahové vyhýbavosti jsme platnost hypotézy neprokázali, jelikož jsme zjistili naopak významně nižší průměrné skóry. Nepodařilo se potvrdit ani předpoklad, že jedinci z rozvedených rodin jsou ve vztazích významně méně spokojeni ve srovnání s výsledky uváděné studie.

Dále jsme nepotvrdili předpoklad týkající se souvislosti mezi skóry ve škálách vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti a mezi věkem probandů v době rozvodu rodičů. Ani signifikantně významný rozdíl v míře partnerské spokojenosti mezi skupinou respondentů, kteří jsou ve vztahu s partnerem z úplné rodiny, a těmi, jejichž partner také pochází z rozvedených poměrů, se v našem výzkumu neprokázal.

Co se však potvrdit podařilo, je předpoklad vztahující se k souvislosti vztahové vazby a spokojenosti v partnerských vztazích. Vztahová úzkostnost i vyhýbavost negativně korelovala se spokojeností, tedy se snižující se spokojeností se zvyšovala míra úzkostnosti i vyhýbavosti. Dále byla zjištěna pozitivní korelace mezi vztahovou úzkostností a vyhýbavostí, což znamená, že se zvyšující se úzkostností se zvyšovala také vyhýbavost.

Za přínos práce považujeme rozšíření výzkumných poznatků dlouhodobých dopadů rozvodu rodičů na partnerské vztahy dětí v rámci českého prostředí. Pro další zkoumání by bylo vhodné se blíže zabývat proměnnými ovlivňujícími dlouhodobé následky rozvodu rodičů a zajistit více reprezentativní vzorek.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Strange Situation Procedure. *APA PsycTests*. <https://doi.org/10.1037/t28248-000>
- Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and adult well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, *53*(1), 43-58. <https://doi.org/10.2307/352931>
- Amato, P. R., & Previti, D. (2003). People's reasons for divorcing: Gender, social class, the life course, and adjustment. *Journal of Family Issues*, *24*(5), 602-626. <https://doi.org/10.1177/0192513X03254507>
- Arnett, J. J. (2014). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford University Press.
- Bastin, M., & Bijttebier, P. (2015). The effect of parental divorce on young adults' romantic relationship dissolution: The role of attachment, personality traits, and conflict resolution styles. *Personal Relationships*, *22*(3), 490-506. <https://doi.org/10.1111/pere.12094>
- Booth-LaForce, C., Kerns, K. A., & Rubin, K. H. (2006). *Attachment processes in childhood and adulthood*. The Guilford Press.
- Bowlby, J. (2010). *Vazba: Teorie kvality ranných vztahů mezi matkou a dítětem*. Portál.
- Brennan, K. A., & Shaver, P. R. (1994). Attachment styles and parental divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, *21*(1-2), 161-176. https://doi.org/10.1300/J087v21n01_09
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. *Journal of Personality and Social Psychology*, *74*(4), 1015-1033. <https://doi:10.1037/0022-3514.74.4.1015>
- Candel, O. S., & Turliuc, M. N. (2019). Insecure attachment and relationship satisfaction: A meta-analysis of actor and partner associations. *Personality and Individual Differences*, *147*, 190-199.
- Carter, S., & Duncan, L. A. (2017). Attachment style predicts partner behavior within relationship conflict: Working model coherence and correspondence across partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, *34*(8), 1103-1123. <https://doi.org/10.1177/0265407516661352>

- Cígler, H., Cvrcková, A., Dansová, P., Hašto, J., Charvát, M., & Ježek, S. (2019). Experiences in close relationships: the Czech version of adult attachment measurement methods based on ECR. *E Psychol*, *13*, 57-74. <https://doi.org/10.29364/epsy.359>
- Clarke, S. C., & Friedman, S. R. (2002). Relationship satisfaction and stability: A comparison of individuals from divorced and intact families. *Journal of Divorce & Remarriage*, *37*(3-4), 59-78. https://doi.org/10.1300/J087v37n03_04
- Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, *58*(4), 644-663. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.4.644>
- Colorosová, B. (2008). *Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*. Ikar.
- Crowell, J. A., Treboux, D., & Brockmeyer, S. (2009). Parental divorce and adult children's attachment representations and marital status. *Attachment & Human Development*, *11*(1), 87-101.
- Dvorská, L. (2008). *Vztah mezi citovou vazbou v romantických vztazích a strategiemi zvládání v adolescenci*. Nepublikovaná bakalářská práce. Masarykova univerzita.
- Erikson, E. H. (2002). *Dětství a společnost*. 2. vyd. Argo.
- Fagan, P. F., & Churchill, A. (2012). The effects of divorce on children. *Marri Research*, *1*, 1-48.
- Feeney, J. A., & Noller, P. (1991). Attachment Style and Verbal Descriptions of Romantic Partners. *Journal of Social and Personal Relationships*, *8*(2), 187-215. <https://doi.org/10.1177/0265407591082003>
- Fincham, F. D., & Beach, S. R. (2006). *Relationship satisfaction*. Cambridge University Press. [https://doi: 10.1017/CBO9780511606632.012](https://doi:10.1017/CBO9780511606632.012)
- Fraley, R. C., & Heffernan, M. E. (2013). Attachment and parental divorce: A test of the diffusion and sensitive period hypotheses. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *39*(9), 1199-1213. <https://doi.org/10.1177/0146167213493792>

- Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, 4(2), 132-154.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of personality and social psychology*, 78(2), 350. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.2.350>
- Fraley, R. Ch. (2012). Information on the Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R) Adult Attachment Questionnaire. *Psychology Department Labs*.
- Funk, J. L., & Rogge, R. D. (2007). Testing the ruler with item response theory: increasing precision of measurement for relationship satisfaction with the Couples Satisfaction Index. *Journal of family psychology*, 21(4), 572. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.21.4.572>
- Gabardi, L., & Rosen, L. (1993). Intimate relationships: College students from divorced and intact families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 18(3-4), 25-56. https://doi.org/10.1300/J087v18n03_03
- Gähler, M., Hong, Y., & Bernhardt, E. (2009). Parental Divorce and Union Disruption Among Young Adults in Sweden. *Journal of Family Issues*, 30(5), 688–713. <https://doi.org/10.1177/0192513X08331028>
- Hašto, J., Kašćáková, N., Fürstová, J., Šolcová, I., Vacková, K., Heveriová, M., & Tavel, P. (2018). The experiences of close relationships-revised (ECR-R) and sociodemographic differences in attachment anxiety and avoidance. *Československá psychologie*, 62(1), 56-79.
- Hayashi, G. M., & Strickland, B. R. (1998). Long-term effects of parental divorce on love relationships: Divorce as attachment disruption. *Journal of Social and Personal relationships*, 15(1), 23-38.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511–524. <https://doi:10.1037/0022-3514.52.3.511>

- Cherlin, A. J., Chase-Lansdale, P. L., & McRae, C. (1998). Effects of parental divorce on mental health throughout the life course. *American Sociological Review*, *63*(2), 239-249. <https://doi.org/10.2307/2657321>
- Johnston, M. P. (2019). The limits of self-report: Assessing the ecological validity of the Theory of Planned Behavior. *Frontiers in Psychology*, *10*, 1721. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01721>
- Kalousová, Z., & Štětovská, I. (2020). Spokojenost v dlouhodobých partnerských vztazích: kvalitativní studie českých heterosexuálních párů. *Psychologie Pro Praxi*, (1).
- Kiernan, K. E., & Cherlin, A. J. (1999). Parental divorce and partnership dissolution in adulthood: Evidence from a British cohort study. *Population Studies*, *53*(1), 39-48.
- Komárková, S. (2016). *Citová vazba v partnerském vztahu a v manželství: Využití teorie a výzkumu citové vazby v psychoterapii*. Rigorózní práce. Univerzita Karlova.
- Komárková, S., & Skokanová, Z. (2012). *Souvislost mezi všímavostí a spokojeností ve vztahu*. Písemná práce III. Univerzita Karlova.
- Kotrlová, H., & Lacinová, L. (2013). Citová vazba a řešení konfliktů v partnerských vztazích v dospělosti. *E-psychologie*, *4*(7), 1-14.
- Kulísek, P. (2000). Problémy teorie raného citového přilnutí (attachment). *Československá Psychologie: Časopis Pro Psychologickou Teorii a Praxi*, *44*(5), 404–423.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Grada.
- Lečbých, M., & Pospíšilíková, K. (2012). Česká verze škály Experiences in Close Relationships (ECR): Pilotní studie posouzení vztahové vazby v dospělosti. *Epsychologie*, *6*(3), 1–11.
- Matějček, Z., & Dytrych, Z. (2002). *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Grada.
- Matoušek, O. (2015). *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Portál.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. (2010). *Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change*. Guilfordpress.

Mikulincer, M., Shaver, P. R., & Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and emotion*, 27, 77-102.

Nelemans, S. A., & van der Knaap, L. M. (2020). Romantic attachment and relationship satisfaction among young adults from divorced families. *Journal of Child and Family Studies*, 29(2), 346-358. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01537-4>

Pavlát, J. (2011). Dlouhodobé následky rozvodu pro děti. *Česká a slovenská psychiatrie*, 107(5), 297-300.

Perry, R. E., Blair, C., & Sullivan, R. M. (2017). Neurobiology of infant attachment: attachment despite adversity and parental programming of emotionality. *Current Opinion in Psychology*, 17, 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.04.022>

Příhoda, V. (1977). *Ontogeneze lidské psychiky II*. SPN.

Riggs, S. A., & Kaminski, P. L. (2010). Risk and resilience: Adjustment outcomes among children of divorce. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 27(6), 423-443. <https://doi.org/10.1007/s10560-010-0207-8>

Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. Portál

Samuel, G., & Rothblum, E. D. (2009). Attachment and Divorce: A Study of Young Adults from Divorced Families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 50(6), 346-364. <https://doi.org/10.1080/10502550902970598>

Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of Personality & Social Psychology*, 59(5), 971-980. <https://doi:10.1037/0022-3514.59.5.971>

Smith, J. (2018). The Relationship between Attachment, Anxiety, Avoidance and Relationship Satisfaction: Mediation and Moderation Effects. *Journal of Counseling Psychology*, 65(3), 289-299. <https://doi.org/10.1037/cou0000245>

Stone, E. A., & Shackelford, T. K. (2007). Marital Satisfaction. *Encyclopedia of Social Psychology*, 2, 541-544

Szymiková-Židková, M. (1996). *Prekoncepce manželství ve vztahu k vlivům původní rodiny*. Univerzita Karlova

- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Portál.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Portál.
- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Karolinum.
- Venglářová, M. (2008). *Průvodce partnerským vztahem*. Grada.
- Vrtbovská, P. S. (2010). *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí: poruchy attachmentu a léčení*. Scan.
- Wallerstein, J. S., & Blakeslee, S. (1995). *Good marriage: How and why love lasts*. Warner Books.
- Wallerstein, J. S., Lewis, J. M., & Blakeslee, S. (2000). *The unexpected legacy of divorce: The 25 year landmark study*. Edicoes Loyola.
- Westervelt, K., & Vandenberg, B. (1997). Rozvod rodičů a intimní vztahy mladých dospělých. *Psychologické zprávy*, 80 (3), 923–926.:
<https://doi.org/10.2466/pr0.1997.80.3.923>
- Winnette, P. (2018). *Co to je attachment? V pěti bodech pro rodiče, pěstouny a odborné pracovníky v oboru péče o děti*. Natama.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Rozložení respondentů z hlediska pohlaví, věku, trvání partnerství a skóre ve škálách dotazníků ECR-R a CSI-32.....	33
Tabulka č. 2 - Důvody rozvodu rodičů	34
Tabulka č. 3 - Míra vnímané odpovědnosti za rozvod	35
Tabulka č. 4- Vliv rozvodu rodičů na partnerské vztahy dětí.....	35
Tabulka č. 5 - Porovnání vztahové úzkosti a vyhýbavosti respondentů s normami dotazníku ECR-R.....	37
Tabulka č. 6 - Korelace vztahové úzkosti a vyhýbavosti s věkem probandů v době rozvodu rodičů	38
Tabulka č. 7 – Porovnání partnerské spokojenosti respondentů s normami dotazníku CSI-32	38
Tabulka č. 8 – Porovnání partnerské spokojenosti skupin respondentů	39
Tabulka č. 9 – Korelace vztahové úzkosti a vyhýbavosti s partnerskou spokojeností .	39
Tabulka č. 10 – Korelace vztahové úzkosti se vztahovou vyhýbavostí	40

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1: Informovaný souhlas účastníka výzkumu	30
Příloha č.2: Anamnestické údaje	31
Příloha č.3: Česká verze dotazníku Experiences in Close Relationship-Revised (ECR-R; Fraley, Waller & Brennan, 2000, in Komárková, 2016)	34
Příloha č.4: Česká verze dotazníku Couples Satisfaction Index (CSI-32; Funk & Rogge, 2007, in Komárková, 2016)	35

PŘÍLOHY

Příloha č.1: Informovaný souhlas účastníka výzkumu

Vážení respondenti,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku ke své bakalářské práci, pro kterou hledám bezdětné jedince ve věku 20-30 let, kteří v současné době udržují minimálně půl roku partnerský vztah a jejichž rodiče se během jejich dětství či dospívání rozvedli/rozešli.

Vyplnění Vám zabere zhruba 20 minut.

Dotazník je zcela anonymní, proto se nemusíte obávat a můžete být naprosto upřímní. Získaná data budou použita výhradně pro účely bakalářské práce.

Účast ve výzkumu je dobrovolná a můžete ji kdykoliv ukončit. Vyplněním dotazníku souhlasíte s Vaší účastí ve výzkumu.

V případě dotazů či nesrovnalostí se neváhejte obrátit na níže uvedenou emailovou adresu. Děkuji za Váš čas.

Kristýna Bursíková
bursik00@pf.jcu.cz

Příloha č.2: Anamnestické údaje

Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž
- Jiné

Kolik je Vám let?

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Neúplné základní vzdělání
- Základní vzdělání
- Střední vzdělání s výučním listem
- Střední vzdělání s maturitou
- Vyšší odborné vzdělání
- Vysokoškolské vzdělání

Jak dlouho trvá Váš současný partnerský vztah? Uved'te prosím v měsících.

V jakém vztahu jste se svojí současnou partnerkou / současným partnerem?

- Jsme manželé.
- Nejsme oddáni, ale žijeme ve společné domácnosti.
- Nejsme oddáni a nežijeme ve společné domácnosti.

Rodiče Vašeho současného partnera/partnerky byli během jeho/jejího dětství a dospívání rozvedení.

- Ano, byli.
- Ne, nebyli.
- Nebyli sezdáni, ale rozešli se.

Kolik Vám bylo let, když se Vaši rodiče rozvedli/rozešli?

Jak vnímáte důvod rozchodu rodičů?

- finance
- nezájem o rodinu
- nevěra
- rozdílnost povah, zájmů, názorů
- alkohol
- neuvážený sňatek
- zdravotní potíže
- odsouzení pro trestný čin
- nevím
- jiné: _____

Jak vnímáte odpovědnost za rozpad vztahu rodičů?

- 100 % matka
- 90 % matka a 10 % otec
- 80 % matka a 20 % otec
- 70 % matka a 30 % otec
- 60 % matka a 40 % otec
- 50 % matka i otec
- 60 % otec a 40 % matka
- 70 % otec a 30 % matka
- 80 % otec a 20 % matka
- 90 % otec a 10 % matka
- 100 % otec

Zkuste prosím stručně uvést, proč odpovědnost za rozvod/rozchod vnímáte právě takto.

Do jaké péče jste byl/a svěřen/a?

- Výhradní péče matky.
- Výhradní péče otce.
- Střídavá péče.
- Společná péče.
- Svěření do péče jiné osoby.

Měl/a jste možnost se k formě porozvodové péče vyjádřit?

- Měl/a, bylo k mému postoji přihlíženo.
- Měl/a, ale na výsledek to nemělo vliv.
- Neměl/a.

Procentuální kontakt s rodiči po rozvodu/rozchodu byste vyjádřil/a jako:

- 100 % matka
- 80-90 % matka - 10-20 % otec
- 60-70 % matka - 30-40 % otec
- 50 % matka - 50 % otec
- 30-40 % matka - 60-70 % otec
- 10-20 % matka - 80-90 % otec
- 100 % otec

Myslíte, že zkušenost s rozvodem/rozchodem rodičů nějak ovlivnila Vaše partnerské vztahy?

- Ano, ovlivnila.
- Ne, neovlivnila.
- Nevím.

Příloha č.3: Česká verze dotazníku Experiences in Close Relationship-Revised (ECR-R; Fraley, Waller & Brennan, 2000, in Komárková, 2016)

Označte křížkem míru souhlasu/nesouhlasu s níže uvedenými výroky, podle toho, jak VÁS vystihují ve Vašem současném vztahu.

1. Je pro mne snadné být si se svým partnerem blízký/á.
2. Mám obavy, že ztratím partnerovu lásku.
3. Mám velké obavy o svůj vztah.
4. Když můj partner není nablízku, mám obavy, že by mohl mít zájem o někoho jiného.
5. Raději partnerovi nedávám najevo, jak se v hloubi duše cítím.
6. Když projevuji své city k partnerovi, bojím se, že nebude pociťovat totéž vůči mně.
7. Díky mému partnerovi mám o sobě pochybnosti.
8. Je mi příjemné, když s partnerem sdílím své důvěrné myšlenky a pocity.
9. Je pro mne těžké spoléhat se na partnera.
10. Často se trápím, že mě můj partner doopravdy nemiluje.
11. Je mi velmi dobře, když si jsem s mým partnerem blízký/á.
12. Zjišťuji, že můj partner si nechce být tak blízký jak bych chtěl/a já.
13. Necítím se dobře, když se mám svěřovat partnerovi.
14. Někdy můj partner mění své city ke mně bez zjevné příčiny.
15. Raději si nejsem s partnerem příliš blízký/á.
16. Často se trápím, že můj partner se mnou nebude chtít zůstat.
17. Je mi nepříjemné, když se mi chce partner velmi přiblížit.
18. Nedělám si často starosti s tím, že mě někdo opustí.
19. Případá mi poměrně snadné být si se svým partnerem blízký/á.
20. Je mi dobře, když se spoléhám na partnera.
21. Obávám se, že jakmile mě partner pozná, nebude se mu líbit, jaký/á skutečně jsem.
22. Obvykle se svým partnerem proberu své problémy a starosti.
23. Pomáhá mi, když se v případě potřeby mohu obrátit na svého partnera.
24. Zřídka si dělám starost s tím, že mě můj partner opustí.
25. Svému partnerovi povím o všem.
26. Trápím se tím, že o mě partner nebude stát tak moc, jak já stojím o něj.
27. Často si přeji, aby mě měl partner stejně rád, jako já jeho.
28. Se svým partnerem všechno prodebatuji.
29. Trápím se, že se nebudu moci vyrovnat ostatním lidem.
30. Případá mi, že si mě můj partner všimne, jen když se zlobím.
31. Příliš velká blízkost s partnerem mě znervózňuje.
32. Naštve mě, že se mi nedostává náklonnosti a podpory, které od svého partnera potřebuji.
33. Případá mi snadné spoléhat se na partnera.
34. Partnera někdy odradí má touha po velké blízkosti.
35. Je pro mě snadné být oddaný/á svému partnerovi.
36. Můj partner mě a mé potřeby skutečně chápe.

Příloha č.4: Česká verze dotazníku Couples Satisfaction Index (CSI-32; Funk & Rogge, 2007, in Komárková, 2016)

1. Označte míru spokojenosti ve Vašem vztahu, uvážte-li všechny aspekty.

Naprost nešťastný	Velmi nešťastný	Trochu nešťastný	Šťastný	Velice šťastný	Naprost šťastný	Dokonalý
----------------------	--------------------	---------------------	---------	-------------------	--------------------	----------

Většina lidí má ve svém vztahu neshody. Prosím, označte na následující škále přibližnou míru shody nebo neshody mezi Vámi a Vaším partnerem v následujících kategoriích:

	Vždy se NEshodneme	Téměř vždy se NEshodneme	Často se NEshodneme	Většinou se shodneme	Téměř vždy se shodneme	Vždy se shodneme
2. Množství společně stráveného času						
3. Rozhodování o důležitých věcech						
4. Projevy lásky, náklonnosti						

	Nikdy	Výjimečně	Někdy	Spíše častěji než méně často	Většinu času	Vždy
5. Obecně, jak často si myslíte, že Vám je spolu dobře?						
6. Jak často byste si přál(a), aby Váš vztah vůbec nezačal?						

	Vůbec NEsouhlasím	Jen částečně souhlasím	Poměrně souhlasím	Z velké části souhlasím	Téměř zcela souhlasím	Zcela souhlasím
7. Ještě pořád cítím silnou blízkost mezi mnou a mým partnerem.						
8. Kdybych mohl(a) vrátit čas, vzal(a) bych si stejného partnera / žil(a) bych / chodil(a) bych se stejným partnerem.						
9. Náš vztah je pevný.						
10. Někdy přemýšlím, zda na mě někde čeká někdo jiný.						
11. Ve vztahu se svým partnerem jsem šťastný/á.						
12. Se svým partnerem mám vřelý a příjemný vztah.						
13. Neumím si představit, že by můj vztah s partnerem skončil.						
14. Mám pocit, že se svému partnerovi mohu svěřit prakticky se vším.						

15. Nedávno jsem začal(a) mít pochybnosti o našem vztahu.						
16. Můj partner je pro mě ideálem pro milostný vztah.						
17. Mám pocit, že se svým partnerem tvoříme „tým“.						
18. Nedokáži si představit, že by mě kdokoliv jiný dokázal učinit tak šťastným/šťastnou jako můj partner.						

	Vůbec	Trochu	Částečně	Z velké části	Téměř úplně	Úplně
19. Jak uspokojující je Váš vztah s Vaším partnerem?						
20. Jak dobře se daří Vašemu partnerovi uspokojovat Vaše potřeby?						
21. Jak moc Váš vztah odpovídá Vaším původním očekáváním?						
22. Obecně, jak spokojený/á jste ve Vašem vztahu?						

23. Jak dobrý je Váš vztah v porovnání se vztahy ostatních?

Horší než ostatní vztahy (velmi špatný)							Lepší než ostatní vztahy (velmi dobrý)

	Nikdy	Méně než 1 x měsíčně	1 x nebo 2 x měsíčně	1 x nebo 2 x týdně	1 x denně	Častěji
24. Jak často si užíváte společnost svého partnera?						
25. Jak často si Vy a Váš partner užijete společnou legraci?						

Pro každou z následujících položek vyberte takovou odpověď, která nejlépe popisuje, jaký máte pocit ze svého vztahu. Na položky odpovídejte na základě svého prvního dojmu a bezprostředních pocitů, které z ní máte.

26. ZAJÍMAVÝ						NUDNÝ
27. ŠPATNÝ						DOBRY
28. NAPLŇUJÍCÍ						PRÁZDNÝ
29. OSAMĚLY						PŘÁTELSKÝ
30. PEVNÝ						KŘEHKÝ
31. ODRAZUJÍCÍ						NADĚJNÝ
32. RADOSTNÝ						SKLIČUJÍCÍ